

Forskning i økonomisk kriminalitet

Delbetænkning VII afgivet af
Justitsministeriets udvalg om økonomisk
kriminalitet og datakriminalitet

Betænkning nr. 1416

København 2002

**DEL BETÆNKNING VII OM
FORSKNING I ØKONOMISK KRIMINALITET**

INDHOLDSFORTEGNELSE

<u>KAPITEL 1. INDLEDNING</u>	7
1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium	7
1.2. Udvalgets sammensætning	8
1.3. Udvalgets arbejde	10
1.4. Resumé	14
 <u>KAPITEL 2. BEGREBET ØKONOMISK KRIMINALITET</u>	 16
2.1. Definitioner og afgrænsninger	16
2.2. Andre begreber	19
 <u>KAPITEL 3. STATUS OVER DANSK FORSKNING</u>	 23
3.1. Baggrund	23
3.2. 1990'erne	24
3.3. Fremtiden	26
3.4. Forskningen	27
3.5. Publicerede værker 1980-2000	28
3.6. Forskere og forskningsinstitutioner	31
 <u>KAPITEL 4. FORSKNING I ØKONOMISK KRIMINALITET I DE ØVRIGE NORDISKE LANDE</u>	 34
4.1. Tidligere rapport	34
4.2. Finland	34
4.3. Norge	36
4.4. Sverige	37
4.5. Samnordiske initiativer og projekter	39

<u>KAPITEL 5.</u> FORSKNINGSEMNER, FORSKERREKRUTTERING OG FORSKNINGSFINANSIERING	41
5.1. Forslag til forskningsemner	41
5.2. Rekrutteringsproblemer	47
5.3. Forslag til finansiering	50
<u>BILAG:</u> Bøger og artikler vedrørende økonomisk kriminalitet i vid forstand, 1980-2000	49

KAPITEL 1 INDLEDNING

1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium

Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet blev nedsat den 21. oktober 1997.

Udvalgets opgave er beskrevet således i kommissoriet:

”Udvalget skal have til opgave at fremkomme med forslag, der kan tage højde for den udvikling, som de ændrede økonomiske kriminalitetsmønstre og den moderne teknologi fører til.

Med henblik på en sådan forstærket indsats mod den ny tids kriminalitet skal udvalget gennemgå straffelovens berigelsesforbrydelser samt vurdere behovet for skærpede af strafniveauet for økonomisk kriminalitet, herunder i forhold til andre forbrydelsestyper.

Udvalget skal behandle særlovgivningen, herunder navnlig behovet for ændringer af skatte- og afgiftslovgivningen med henblik på at imødegå økonomisk kriminalitet. Også selskabslovgivningen, hvidvasklovgivningen og den finansielle lovgivning skal behandles i denne sammenhæng. Endvidere skal de internationale tiltag på området, herunder i EU-regi, indgå i arbejdet.

Udvalget skal tillige overveje længere forældelsesfrister på en række områder.

Af andre spørgsmål, der kan behandles, er revisorernes rolle, medvirken af sagkyndige dommere ved sagernes behandling ved domstolene og en øget forskningsindsats vedrørende forebyggelse og bekæmpelse af økonomisk kriminalitet.

Udvalgets anden opgave bliver at gennemgå navnlig straffeloven og retsplejeloven med henblik på at sikre tidssvarende bestemmelser om datakriminalitet.

Gennemgangen skal således bl.a. omfatte straffelovens bestemmelser om urigtige erklæringer og dokumentfalsk og om industrispionage.

Endvidere skal udvalget vurdere de kriminalitetsformer, som informationssamfundet, herunder de elektroniske opslagstavler, giver mulighed for.

Udvalget skal også overveje ændringer af retsplejelovens regler om indgreb i meddelelshemmeligheden i lyset af de nye telekommunikationsformer.

Endelig skal udvalget vurdere, hvordan ressourcerne anvendes bedst muligt i kampen mod den økonomiske kriminalitet.”

1.2. Udvalgets sammensætning

Ved udarbejdelsen af denne betænkning har udvalget haft følgende sammensætning:

Formand

Landsdommer Hans Henrik Brydesholt
Østre Landsret

Øvrige medlemmer

Professor, dr. jur. Mads Bryde Andersen
Københavns Universitet

Afdelingschef Preben Bialas
Told- og Skattestyrelsen

Kontorchef Susan Bramsen
Fødevareministeriet

Direktør Jørgen Christiansen
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Politimester Michael Clan
Politimesterforeningen

Professor, lic. jur. Vagn Greve
Københavns Universitet

Fuldmægtig Helle Jahn
Erhvervsministeriet

Statsadvokat Poul Dahl Jensen
Justitsministeriet

Konsulent Claus Kargo
Skatteministeriet

Statsautoriseret revisor Jesper Koefoed
Foreningen af Statsautoriserede Revisorer

Juridisk direktør, advokat Lau Kramer
Foreningen Registrerede Revisorer FRR

Professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet

Landsdommer Kaspar Linkis
Dommerforeningen

Kontorchef Kirsten Mandrup
Økonomiministeriet

Konsulent Lene Nielsen
Dansk Industri

Advokat Erik Overgaard
Advokatrådet

Generalsekretær Henrik Rothe
Advokatrådet

Statsadvokat Henning Thiesen
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Sekretariat

Vicestatsadvokat Ulla Høg

Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Statsadvokatassessor Jens Madsen
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Fuldmægtig Lennart Houmann
Justitsministeriet

1.3. Udvalgets arbejde

Udvalget har på baggrund af kommissoriets emner nedsat 7 arbejdsgrupper, der udarbejder rapporter til udvalget til brug for udvalgets beslutninger og forslag. Arbejdsgruppe 7 er nedsat i samarbejde med Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg, jf. nedenstående. Arbejdsgrupperne er opdelt således:

Arbejdsgruppe 1 : Udviklingen i lovgivningen og kriminaliteten.
(Formand: Ulla Høg)

Arbejdsgruppe 2 : Straffeloven.
(Formand: Vagn Greve)

Arbejdsgruppe 3 : Særlovgivningen.
(Formand: Ulla Høg)

Arbejdsgruppe 4 : Rådgivere.
(Formand: Lars Bo Langsted)

Arbejdsgruppe 5 : Domsforhandling mv.
(Formand: Bent Carlsen (til juli 1999), Kaspar Linkis (fra juli 1999))

Arbejdsgruppe 6 : Datakriminalitet.
(Formand: Mads Bryde Andersen)

Arbejdsgruppe 7 : Forskning.
(Formand: Lars Bo Langsted)

Udvalget har besluttet, at det afgiver delbetænkninger, når en emnekreds er færdigbehandlet, således at udvalgets indstillinger løbende kan gøres til genstand for de videre politiske overvejelser. Udvalget har herved især lagt vægt på, at nogle af de behandlede spørgsmål skal be-

handles i flere arbejdsgrupper, og at en betænkning vedrørende samtlige af de i kommissoriet nævnte problemstillinger derfor først ville kunne foreligge på et meget senere tidspunkt end færdiggørelsen af en del af de indeholdte problemstillinger.

Udvalget har tidligere afgivet følgende delbetænkninger:

Delbetænkning I vedrørende udviklingen i lovgivningen og kriminaliteten samt hæleri og anden efterfølgende medvirken (betænkning nr. 1371/1999).

Delbetænkning II vedrørende børnepornografi og IT-efterforskning (betænkning nr. 1377/1999).

Delbetænkning III vedrørende rådgiveres rolle ved bekæmpelse af økonomisk kriminalitet (betænkning nr. 1379/1999).

Delbetænkning IV vedrørende transaktioner mellem nærtstående parter (betænkning nr. 1388/2000).

Delbetænkning V vedrørende straffelovens § 289 m.v. – berigelseskriminalitet rettet mod offentlige midler (betænkning nr. 1396/2001).

Delbetænkning VI vedrørende straffelovens § 296 og § 302 (betænkning nr. 1415/2002).

Denne delbetænkning bygger på en rapport fra arbejdsgruppe 7. Arbejdsgruppen blev nedsat på baggrund af en henvendelse fra Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet til Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg. I henvendelsen anmodes Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg om en udtalelse angående den del af kommissoriet, der omhandler en øget forskningsindsats vedrørende forebyggelse og bekæmpelse af økonomisk kriminalitet. Videre anføres i henvendelsen, at udtalelsen så vidt muligt skal omfatte oplysninger om den foreliggende forskning om økonomisk kriminalitet i Danmark og en vurdering af, om der er behov for en styrkelse af forskningsindsatsen på dette område. I givet fald anmodes om forslag til mulige forskningsprojekter samt forslag til projekternes finansiering og gennemførelse. På baggrund af denne henvendelse blev der nedsat en arbejdsgruppe med deltagelse af personer fra såvel Ju-

stitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet som Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg.

Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg har følgende sammensætning:

Lektor, pol. dr. Margaretha Järvinen
Det Samfundsvidenskabelige Forskningsråd

Kontorchef Anders Lynge Madsen
Socialministeriet

Kst. kontorchef Liselotte Freilev
Sundhedsministeriet

Overlæge Peter Kramp
Retspsykiatrisk Klinik

Sekretariatschef Arne Vedsted Gram
Det Kriminalpræventive Råd

Kontorchef Carsten Torpe
Danmarks Statistik

Landsdommer Lis Sejr
Den Danske Dommerforening

Politimester Signe Justesen
Foreningen af Politimestre i Danmark

Politimester Karsten Petersen
Rigspolitiet

Statsadvokat Hanne Schmidt
Rigsadvokaten

Fængselsinspektør Bodil Philip
Foreningen af Fængselsinspektører

Vicedirektør Annette Esdorf
Direktoratet for Kriminalforsorgen

Afdelingschef Johan Reimann
Justitsministeriet

Professor, dr. jur. Flemming Balvig (formand)
Københavns Universitet, Det Retsvidenskabelige Institut D

Lektor, lic. jur. Jens Evald
Aarhus Universitet, Juridisk Institut

Professor, dr. jur. Henning Koch
Københavns Universitet, Det Retsvidenskabelige Institut B

Lektor, lic. jur. Beth Grothe Nielsen
Aarhus Universitet, Juridisk Institut

Professor, dr. jur. Linda Nielsen
Københavns Universitet, Det Retsvidenskabelige Institut C

Professor, lic. jur. Gorm Toftegaard Nielsen
Aarhus Universitet, Juridisk Institut

Forsknings- og dokumentationskonsulent, dr. jur. Britta Kyvsgaard
(sekretær)
Justitsministeriet

Arbejdsgruppe 7 har følgende sammensætning:

Professor, lic. jur. Lars Bo Langsted (formand)
Aalborg Universitet
(Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet)

Professor, lic. jur. Vagn Greve
Københavns Universitet
(Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet)

Forsknings- og dokumentationskonsulent, dr. jur. Britta Kyvsgaard
Justitsministeriet
(Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg)

Professor, lic. jur. Gorm Toftegaard Nielsen
Aarhus Universitet
(Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg)

1.4. Resumé

Betænkningen redegør – på baggrund af en diskussion af afgrænsningen af økonomisk kriminalitet – for såvel dansk som anden nordisk forskning i økonomisk kriminalitet. Endvidere redegøres for forskerpotentialet og de særlige forskerrekutteringsproblemer, der findes i Danmark. I betænkningen stilles en række forslag til forskningsprojekter i økonomisk kriminalitet, ligesom der stilles forslag til fremme af forskerrekuttering og af finansieringen af forskningen.

I kapitel 2 drøftes de definitioner og afgrænsninger, der er anvendt for begrebet økonomisk kriminalitet. Der peges på, at der ikke findes en klar definition af økonomisk kriminalitet, men at begrebet primært anvendes som samlebetegnelse for virksomhedskriminalitet og dele af det, der går under betegnelsen ”white collar crime”.

Kapitel 3 omhandler først og fremmest dansk forskning i økonomisk kriminalitet. Indledningsvis belyses dog den økonomiske kriminalitet kort historisk, ligesom der specifikt redegøres for konkrete sager fra det seneste årti. Den danske forskning på området anskueliggøres gennem en liste over publicerede værker fra de sidste tyve år samt en liste over de personer og forskningsinstitutter, der arbejder med denne type forskning.

Kapitel 4 rummer oplysninger om forskning i økonomisk kriminalitet i de andre nordiske lande, herunder især myndighedernes initiativer for at fremme forskningen i økonomisk kriminalitet. Det er bemærkelsesværdigt, at der både i Finland, Norge og Sverige har været afsat betydelige særlige midler til forskning i økonomisk kriminalitet de seneste år. I kapitlet angives også det forskerpotentiale, der eksisterer i de andre

nordiske lande – et potentiale der langt overgår det, der er i Danmark. Endelig oplyses om fællesnordiske initiativer og projekter på området.

I kapitel 5 opsummeres indledningsvis, at den danske forskning er uhyre begrænset, hvorfor der på de fleste områder ikke eksisterer viden om omfanget og arten af den økonomiske kriminalitet. Der er derfor generelt et meget stort behov for at øge forskningen i økonomisk kriminalitet. I kapitlet nævnes syv konkrete forskningsprojekter/forskningsstemaer, som udvalget har fundet såvel relevante som gennemførlige, men listen er langt fra udtømmende i forhold til forskningsbehovet.

Et særligt problem udgør rekrutteringen af forskere til nye forskningsprojekter, idet der i dag er meget få forskere med erfaring inden for området. Antagelig vil det også i den nærmeste fremtid være vanskeligt at rekruttere kvalificerede unge jurister til universitetskarrieren. Såfremt forskningen i økonomisk kriminalitet skal øges, må der derfor sættes på andre faggrupper. En løsning på det aktuelle rekrutteringsproblem ville være, at jurister i retssystemet, herunder ikke mindst jurister fra Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet, gives bedre mulighed for at supplere karrieren med forskning. Endvidere foreslås bedre muligheder for at tiltrække gæsteforskere fra udlandet.

Afslutningsvis drøftes de økonomiske ressourcer, en styrkelse af forskningen i økonomisk kriminalitet vil kræve. Det anslås, at en oprustning af forskningen som minimum vil koste 3 mio. kr. årligt.

KAPITEL 2 BEGREBET ØKONOMISK KRIMINALITET

2.1. Definitioner og afgrænsninger

Økonomisk kriminalitet kom ind i det danske sprog omkring 1970. Betegnelsen anvendes ikke meget i juridiske sammenhænge, men der findes dog som bekendt en Statsadvokatur for særlig økonomisk kriminalitet. Dens arbejdsopgaver er beskrevet i bekendtgørelse nr. 787 af 21. september 1992 § 2, stk. 1:

“Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet varetager for hele landet forretningerne vedrørende økonomiske forbrydelser, herunder navnlig sager, der kan formodes at indeholde en overtrædelse af straffelovens §§ 278-284, § 289 og kapitel 29 eller en overtrædelse af erhvervs-, bolig-, afgifts- og skattelovgivningen, når der kan være grund til at antage, at overtrædelsen har et særligt betydeligt omfang, er et led i organiseret kriminalitet, er udført ved anvendelsen af særegne forretningsmetoder eller på anden måde er af særlig kvalificeret karakter.”

Som det ses, skal denne statsadvokatur kun tage sig af en del af den økonomiske kriminalitet, jf. “særlig” og “navnlig”. Bekendtgørelsen synes nærmest at bruge “økonomisk kriminalitet” som ensbetydende med ‘vindingsforbrydelser’.

Siden den første bekendtgørelse blev udfærdiget i 1973, er ‘økonomisk kriminalitet’ blevet et snævrere begreb i den danske juridiske verden, så det nu i nogen grad er ensbetydende med sager, som typisk behandles af Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet.¹

Eftersom begrebet (næsten) ikke har nogen retlig betydning, kan en definition ses som en kort beskrivelse af det område inden for retsvidenskaben eller samfundsvidenskaberne, som det er frugtbart at behandle som en helhed i forskningsmæssige, undervisningsmæssige eller retspolitiske sammenhænge. Medens juridiske begrebs grænser er særdeles vigtige, er grænsedragningen inden for socialvidenskaberne

¹ Jf. Betænkning nr. 1066/1986 om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet, s. 17.

næsten ligegyldig. Det afgørende er, om der peges på nogle væsentlige fællestræk inden for området.

I Sverige henregnes under begrebet “først och främst sådan kriminalitet som har ekonomisk vinning som direkt motiv. Härutöver skall brottsligheten ... ha en kontinuerlig karaktär, bedrivs på ett systematiskt sätt och förövas inom ramen för näringsverksamhet som i sig inte är kriminaliserad men som i det enskilda fallet utgör själva grunden för de kriminella handlingarna. De ekonomiska brotten anses ofta vara av kvalificerad art i den meningen att de enskilda brotten har stor omfattning, rör stora samhälleliga värden eller drabbar grupper av enskilda...”² Definitionen synes inspireret af professor Per-Ole Träskman, der som den første tog disse problemer op i Norden.³

Denne definition rammer også det centrale ud fra en kriminologisk eller retssociologisk synsvinkel. Det bør særligt mærkes, at den ikke omfatter organiseret kriminalitet, såsom narkotikaforhandling eller bordelhold. Den omfatter derimod f.eks. virksomheders skattesvig, fabrikkers ulovlige udledning af kemikalier, flyselskabers manglende mekanikereftersyn og butikskæders ulovlige prisaftaler. Det er noget uklart, om definitionen naturligt vil kunne omfatte en virksomhed, der er etableret med et ulovligt formål for øje, f.eks. med henblik på konkurskriminalitet. Sådant vil dog efter alles opfattelse være økonomisk kriminalitet.

Andre forskere synes tilbøjelige til at opgive også kravet om, at kriminaliteten skal være begået inden for erhvervsvirksomhed. For eksempel vil den tyske ekspert i økonomisk kriminalitet, professor Klaus Tiedemann blot kræve, at “[t]he effects of economic delinquency must be such as to disturb or endanger economic life or the economic system (above and beyond injury to individual interests)”⁴ Den svenske kri-

² Jf. Justitiekommitténs betänkande om den ekonomiska brottsligheten 1980/81:21 s. 6.

³ Jf. NU B 1977:25 Straffesystemer i Norden s. 179 ff. Smh. også SOU 1996:84 Ekobrottsforskning s. 59.

⁴ Phenomenology of Economic Crime, Collected Studies in Criminological Research XV 1977 s. 10.

minolog Dan Magnusson⁵ nævner, at begrebet i den almindelige debat også omfatter "sort" dagpleje, privates indsmugling af cigaretter og spiritus o.s.v. Begrebet bliver derved så vidtfavnende, at det ikke kan bruges til noget. Det kommer til at omfatte næsten al vindingskriminalitet, blot arten sammenlagt bliver til et større beløb.

Vanskelighederne ved at finde en anvendelig og almindeligt acceptabel definition har ført Europarådet til at opgive den abstrakte beskrivelse til fordel for en opregning, jf. rekommandation (81) 12:

- 1) Kartelforbrydelser,
- 2) Multinationale selskabers misbrug af den økonomiske situation,
- 3) Subventionssvig,
- 4) Edb-kriminalitet,
- 5) Tomme selskaber,
- 6) Regnskabs- og bogføringsforbrydelser,
- 7) Begunstigelse af særkreditorer,
- 8) Arbejdsmiljøforbrydelser,
- 9) Skyldnersvig,
- 10) Kriminalitet mod forbrugere,
- 11) Utilbørlig markedsføring,
- 12) Skatte- og afgiftsunddragelser,
- 13) Toldkriminalitet,
- 14) Valutakriminalitet,
- 15) Børs- og bankkriminalitet og
- 16) Miljøforbrydelser.

Sådanne opregninger bliver uundgåeligt tidsbundne. Nærværende udvalg har således i sin første delbetænkning⁶ medtaget følgende områder for at beskrive udviklingen i den økonomiske kriminalitet siden 1986 inden for kriminalitetsarter, der har haft et sådant omfang, at der kan siges at være tale om udviklingstendenser:

- 1) Skatte-, afgifts- og tilskudsrelateret kriminalitet

⁵ Ekonomisk brottslighet, Brottsutvecklingen, Lägesrapport 1983, BRÅ Rapport 1983:5 s. 66 f.

⁶ Betænkning nr. 1371/1999 om udviklingen i lovgivningen og kriminaliteten samt hæleri og anden efterfølgende medvirken, s. 36 f.

- a. Skat
- b. Afgifter
- c. Told og anden EU-svig
- 2) Selskabs- og kreditorrelateret kriminalitet
 - a. Selskabstømning
 - b. Kreditbedrageri, mandatsvig, konkursrytteri mv.
 - c. Aktionærlån mv.
- 3) Investeringsrelateret kriminalitet
 - a. Insiderhandel, kursmanipulation og spekulationsforretninger
 - b. Prospektmanipulation
 - c. Illegal vekslerervirksomhed
 - d. Pyramideselskaber
 - e. Prime Bank Notes mv.
 - f. Værdiløse investeringsaktiver
 - g. Hvidvask
- 4) Kriminalitet relateret til uopfordrede tilbud
 - a. Nigeria-breve
 - b. Katalogsager
 - c. Advanced fee fraud
- 5) Datakriminalitet
 - a. Berigelseskriminalitet
 - b. Industrispionage mv.
 - c. Rettighedskrænkelser
 - d. Hacking
 - e. Forfalskninger

2.2. Andre begreber

White Collar Crime blev til tider brugt i dansk retspolitik i 1950- og 1960-erne. Med debatten omkring 1973 vandt 'økonomisk kriminalitet' imidlertid almindeligt indpas i sproget, og siden da har man kun sjældent brugt den ældre betegnelse.

'Økonomisk kriminalitet' er også af mange grunde et bedre begreb. For det første peger det ikke i samme grad på en fysisk person som den "skyldige". Det afgørende eller det interessante kan lige så vel være den juridiske person, d.v.s. aktieselskaberne o.s.v., virksomhederne, samfundets økonomiske struktur eller andet. Jf. herved den tyske betegnelse

se Wirtschaftskriminalität og de franske criminalité d'affaires eller délinquance d'affaires. Meget kunne tale for at erstatte betegnelsen økonomisk kriminalitet med 'erhvervskriminalitet'. I amerikansk kriminologi har man været nødt til at supplere 'white collar crime' med 'virksomhedskriminalitet' ('corporate crime' eller 'business crime'; tilsvarende bruger tyskerne 'Verbandskriminalität') for naturligt at kunne medinddrage andre dele af problemstillingen. I svensksproget litteratur tales der om 'ekonomins kriminalitet'. I nyere angelsaksisk litteratur er der en vis tendens til at kalde forbrydelser, som begås af virksomheder, for corporate crime, medens kriminalitet, som begås mod virksomheder, kaldes for white collar crime. Medens underslæb og mandatsvig typisk er white collar crime, er miljø- og arbejdsmiljøforbrydelserne typisk virksomhedskriminalitet.

For det andet peger white collar crime oftest på en forkeret persongruppe. På engelsk bruges white collar worker som regel om funktionærer. "[W]hite collar crime covers lawbreaking among the middle and upper (or "white collar") socioeconomic classes."⁷ Det vil f.eks. kunne være en naturlig betegnelse for adskillige typer af underslæb. De groveste former for økonomisk kriminalitet er imidlertid resultat af beslutninger truffet på ledelsesniveau, og funktionærerne er i den forbindelse lige så uinteressante som arbejderne. I denne forbindelse kan det også nævnes, at der findes et begreb 'occupational crime', der omfatter al kriminalitet begået, medens personen udøvede sit erhverv – hvad enten han eller hun er direktør eller lagerarbejder.

En tredje indvending er, at inddelingsgrundlaget er forfejlet. Selv om man anvender udtrykket "white collar crime", tænker man i virkeligheden på "white collar criminals". I nogle sammenhænge kan det være rimeligt at tage udgangspunktet i den kriminelles egenskaber (social klasse, køn, bopæl o.s.v.). Som regel er det dog mere frugtbart at inddеле efter handlingerne. I hvert fald på disse områder.

'Økonomisk kriminalitet' er således nærmest en samlebetegnelse for virksomhedskriminalitet og en del af white collar crime. Og det kan for så vidt være udmærket. På den anden side kan sprogbrugen give anledning til misforståelser. Inden for strafferetten bruger man som

⁷ Marshall B. Clinard: White-Collar Crime, International Encyclopedia of the Social Sciences 1968 s. 483.

regel inddelinger, der siger noget om forbrydelsens karakteristika (angrebsobjekt eller beskyttelsesobjekt). Økonomisk kriminalitet bruges derimod hyppigt om forbrydelser, hvor det er motivet, som har været af økonomisk karakter. Eksempelvis er overtrædelser af arbejdsmiljøloven klart en del af den økonomiske kriminalitet, selv om offeret direkte lider en fysisk skade, og endda selv om der ydes erstatning, så der ikke indtræder noget økonomisk tab.

Virksomhedskriminalitet beskrives udmærket af følgende amerikanske definition: "Organizational crimes are illegal acts of omission or commission of an individual or a group of individuals in a legitimate formal organization in accordance with the operative goals of the organization which have a serious physical or economic impact on employees, consumers or the general public."⁸

Organiseret kriminalitet à la mafiaen er ikke omfattet af begrebet. ('Organizational crime' er ikke det samme som 'organized crime'). Der er formodentlig tale om så forskellige former for kriminalitet, at det ikke er hensigtsmæssigt at behandle dem under ét. Samtidig bør det dog understreges, at der er grund til at tro, at der er en vis overlapning mellem de to kategorier. Sorte penge, f.eks. fra narkotikahandel, kan blive vasket hvide i det ordinære forretningsliv; og her vil den letteste indgang kunne være de dele, der er gennemsyret af økonomisk kriminalitet. Retspolitisk har der også været den faktiske sammenhæng, at der gennem debatten omkring organiseret kriminalitet er blevet fjernet nogle retsregler m.m., som har kunnet fremme virksomhedskriminaliteten. F.eks. har diskussionen om international terrorisme og narkotikahandel ført til indskrænkninger i nogle landes traditionelle bankhemmelighed.

I denne betænkning bruges ord som *kriminalitet* og *forbrydelse* i overensstemmelse med den juridiske definition. Inden for kriminologien har man haft drabelige diskussioner om, hvorvidt begrebet derved bliver for snævert. Bør man også inddrage retsstridige handlinger, som kan rammes af andre offentlige reaktioner? Der tænkes f.eks. på konkurrence- og finansmyndighedernes muligheder for at nedlægge forbud eller give påbud, pålægge afgifter m.m. Denne diskussion har været særligt hed i USA, hvor man traditionelt har langt

⁸ L. S. Schrager & J. E. Short: Toward a sociology of organizational crime, Social Problems 1977 s. 407 ff.

særligt hed i USA, hvor man traditionelt har langt flere organer af denne type.

En del kriminologer vil gå endnu videre og medtage adfærd, som efter deres opfattelse er så grov og samfundsskadelig, at den burde være kriminaliseret. I en række sammenhænge er det givet værdifuldt eller sågar nødvendigt at inddrage sådanne handlinger i den videnskabelige analyse. Det er f.eks. også nødvendigt at se på de ikke-kriminaliserede handlinger, hvis man skal forstå baggrunden for, at de strafbare handlinger er blevet kriminaliserede, ligesom analyser af effekten af forskellige sanktionstyper må medinddrage administrative sanktioner. Men dette begrundes ikke – tværtimod – en udvidet brug af ord som kriminalitet og forbrydelse.

Inden for erhvervslivets kriminalitet har man i de senere år set forskere, som går endnu videre. De mener ikke, at det er frugtbart at forklare kriminalitet, men finder i stedet, at det relevante er at forstå *lovlydigheden*. Man undersøger ikke, hvorfor folk snyder i skat, men skriver i stedet artikler om “Understanding Taxpaying Behavior”. Disse undersøgelser og teorier har en vis sammenhæng med almenkriminologiske kontrolteorier. De går ud fra, at kriminaliteten er det umiddelbart forståelige. Hvad man må forklare er, at nogle af og til, og andre næsten altid, opfører sig lovlydigt.

KAPITEL 3 STATUS OVER DANSK FORSKNING

3.1. Baggrund

At kriminalitet, som vi i dag ville betegne som økonomisk kriminalitet, altid er forekommet, er ikke nogen epokegørende nyhed. Nøjes vi med at se på Danmark i perioden efter sidste århundredeskifte, huskes der stadig nogle bemærkelsesværdige sager, selv om langt størsteparten er glemt.

I 1908 kom Alberti-skandalen frem. Landets justitsminister havde begået bedragerier for mere end 15 mio. kr. Et stort beløb i dag, men et aldeles svimlende beløb dengang. Fra 1920'erne kan nævnes sagen om Landmandsbanken, hvis direktion havde begået kriminalitet for store beløb.

I 1955 skrev politiadvokat Jørgen Smith⁹ bl.a.:

“Her i landet er der igennem århundreder, ikke mindst i det sidste halve århundrede, begået så mange bemærkelsesværdige bedragerier og under-sløb af personer, der som embedsmænd, sagførere eller større forretningsmænd sædvanemæssigt henføres til overklassen, at en fordomsfri iagttagelse af danske forhold sikkert vil pege på besvigelser og uredelighed, hvis han spørges om, hvilken art af kriminalitet, der snarest har været karakteristisk for den danske overklasse.”

Fra begyndelsen af 60'erne kan nævnes Glindemann-sagen og i slutningen af årtiet så Boss-sagen dagens lys. I Boss-sagen opkøbte en lille gruppe af erhvervsfolk selskaber for disses egne midler, hvorefter de – camoufleret gennem dannelsen af en konfektionskoncern – tømte selskaberne til skade for aktionærer og kreditorer. Samme basale koncept som genfindes i 1990'ernes selskabstømmersager.

I 1970'erne var især ågersager i offentlighedens søgelys, og i 1980'erne tiltrak især bestikkelsessager og store sager om påstået mandatsvig og bedrageri sig opmærksomheden. Bonde Nielsen sagen og Kay Wilhelmsen sagen kan nævnes som eksempler – begge blev i øvrigt frifun-

⁹ Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 1955, s. 205 ff.

det, hvilket igangsatte en større debat om Bagmandspolitiets kompetence og berettigelse. Debatten fandt sin foreløbige afslutning med fremkomsten af betænkning 1194/1990 om anklagemyndighedens struktur, hvori et flertal anbefalede, at Statsadvokaturen fortsatte under uændrede vilkår.

Også banksektoren forfulgtes i den periode af sager om økonomisk kriminalitet begået af direktører i pengeinstitutter som Kronebanken, C&G-banken og 6. juli-banken.

Fra midten af 1960'erne begyndte man at interesse sig mere indgående for fænomenet økonomisk kriminalitet, og i 1966 udkom betænkningerne 409 og 432 vedrørende foranstaltninger til hindring af udnyttelse af bolig mangelen I og II. I 1971 kom betænkning 604 om åger, samme år betænkning 628 om finansieringsselskaber og lignende virksomheder og i 1973 betænkning 690 om sammenslutningen Boss of Scandinavia. Alle betænkningerne førte til spredte lovgivningsændringer. I samme periode udarbejdede statsadvokat H. Grell og statsadvokatfuldmægtig O. Rørbæk-Petersen en "bagmandsrapport", hvori de beskrev en kreds af personer, som drev forretningsvirksomhed, der enten var ulovlig eller befandt sig i det grå grænseland. Samtidig blev disse handlemønstre beskrevet. Bagmandsrapporten er gennemgået i Straffelovrådets udtalelse af 14. januar 1974 om økonomisk kriminalitet.

I 1973 oprettedes Statsadvokaturen for særlig økonomisk kriminalitet, også benævnt Bagmandspolitiet, hvor man målrettet skulle beskæftige sig med sager om økonomiske forbrydelser af større art og/eller med nyere metoder. I statsadvokaturen oprettedes tillige en Informationscentral, der på systematisk vis skulle indsamle informationer om kriminalitetsmønstre mv. fra hele landet.

3.2. 1990'erne

Også i 1990'erne fortsatte – naturligvis – den økonomiske kriminalitet. I 1990 brød Nordisk Fjer koncernen sammen, og der afdækkedes grove bedragerier over for långivere og investorer begået ved hjælp af kunstigt opskruede regnskaber. I årene efter fulgte selskabstømmerkomplekserne, hvor – viste det sig senere – kriminelle opkøbte selskaber, hvori der alene befandt sig aktiver i form af likvide midler samt en ak-

tuel eller latent skattegæld. Sælgerne og disses rådgivere blev fortalt, at køberne ville investere i aktiver, så den skattemæssige gæld kunne udnyttes, men efter købet – der oftest finansieredes af selskabets egne midler med en betragtelig overkurs til sælgerne – tømte køberne blot selskaberne og lod disse gå videre til andre købere, de såkaldte skraldemænd, der definitivt fik opløst selskaberne, uden at skattevæsenet fik sine penge.

Lovgiver ændrede skattelovgivningen, således at mulighederne for salg af sådanne overskudsselskaber forsvandt, og der blev rejst straffesager imod køberne.

Siden 1998 har der været systematiske undersøgelser af, om der skal rejses straffesager mod nogle af sælgerne og deres rådgivere. Resultatet af overvejelserne er blevet, at der er blevet rejst tiltale i en håndfuld af sagerne. Den særlige statsadvokat skrev herom i *Tidsskrift for Skatter og Afgifter* 1999, s. 812:

“Lidt forsigtigt synes resultatet af disse undersøgelser på nuværende tidspunkt at bekræfte, at kun få af disse sager, som vurderes efter anklagemyndighedens sædvanlige praksis, kan ventes at føre til tiltalerejsning. Indtil nu er der kun rejst tiltale i en ren sælger/rådgiversag. Hovedproblemet er, at sælger og sælgers rådgiver kun i begrænset omfang har oplysninger om hvad der faktisk foretages med overskudsselskabet efter første overdragelse. Der er tale om et forsætsproblem.

Bla. på grund af det store procenttillæg, som sælgerne af overskudsselskaber ofte modtog, må det anses for værdifuldt, at disse sager efterforskes til bunds, således at der ikke sker mytedannelser.”

I de 3 afprøvede sager er der sket frifindelse af sælgerne.

I juni 1997 offentliggjorde regeringen en *handlingsplan mod økonomisk kriminalitet*. De 3 hovedpunkter var:

- 1) at der administrativt skulle gennemføres et *forstærket samarbejde* især mellem anklagemyndigheden, Told & Skat, Erhvervs- og Selskabsstyrelsen og Finansministeriet,
- 2) at der skulle fremsættes lovforslag om gennemførelse af *svigskonventionen* (EU), og

3) at der skulle nedsættes et *udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet*.

Ad 1) Handlingsplanen bevirkede blandt andet, at der ultimo 1997 blev nedsat et koordineringsudvalg med primært henblik på at vurdere samarbejds- og registreringsformer inden for og mellem de offentlige myndigheder. Udvalget afgav i april måned 1999 en rapport, "Rapport fra Koordineringsudvalget om bekæmpelse af økonomiske kriminalitet mod det offentlige", hvori der foreslås forskellige tiltag.

Det foreslås heri blandt andet, at eksisterende offentlige registre, indeholdende faktuelle oplysninger om borgerne og deres selskaber, skal kunne gøres til genstand for myndighedsudveksling og eventuelt samkøring. Det foreslås endvidere, at der oprettes centrale registre over for eksempel rettighedsfrakendelser, og – som noget af det mere vidtgående – foreslås hjemmel til, at myndigheder kan oprette et observationsregister alene baseret på formodet misbrug fra den registrerede borgers side. Oplysninger om registrering eller ikke-registrering skal endvidere kunne videregives til andre myndigheder.

Ad 2) Svigskonventionen er blevet gennemført ved lov nr. 228 af 4. april 2000. Lovændringen har blandt medført ændringer i reglerne om grov momssvig, EU-svig og bestikkelse, herunder bestikkelse af udenlandske tjenestemænd.

Ad 3) Ligeledes i 1997 nedsatte Justitsministeriet dette *udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet*.

3.3. Fremtiden

Som nævnt, vil de mange retssager i selskabstømmeropgøret vare ved et godt stykke ind i dette årti. Hertil vil komme en række betænkninger fra udvalget om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet, der dog også vil være nogle år om at komme igennem sit kommissorium. Dette vil indebære, at de lovændringer, der vil blive foreslået undervejs, vil blive gennemført lidt efter lidt og ikke som en samlet "pakke" om økonomisk kriminalitet.

3.4. Forskningen

Forskningen i økonomisk kriminalitet har i Danmark i de forløbne mange år været meget sporadisk og typisk knyttet til et andet hovedområde, der har indeholdt elementer af økonomisk kriminalitet. Opregningerne i afsnittene 3.5 og 3.6 bærer præg af, at dette fortsat er tilfældet. Især professor, lic. jur. *Vagn Greve* har systematisk beskæftiget sig med området her i landet, først i sit professorat ved Handelshøjskolen i København, siden ved Københavns Universitet.

Det er imidlertid vigtigt for forståelsen af den manglende danske forskningsindsats på dette område at bemærke, at der ikke i Danmark er nogen tradition for, at det offentlige støtter juridisk, kriminologisk, og retssociologisk forskning bortset fra den støtte, der finder sted gennem Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og betalingen til universiteter og handelshøjskoler gennem Undervisnings- og Videnskabsministeriets sædvanlige bevillinger. I Justitsministeriet har der de seneste år været en forskningsenhed, men den råder kun over meget begrænsede midler og kan derfor ikke initiere forskning i noget større omfang.

Det bemærkes dog, at også andre end de egentlige forskningsmiljøer initierer forskning på dette område. IT-sikkerhedsrådet har således igangsat en løbende 3-årig undersøgelse, der bl.a. skal afdække virksomheders og institutioners nuværende IT-sikkerhedsniveau og omfanget af økonomisk IT-kriminalitet, industrispionage, trusler rettet mod IT-anvendelsen, virusangreb mv. Undersøgelsens resultater for år 2000 er offentliggjort i IT-sikkerhedsrådets årsrapport i maj/juni 2001. Herefter forventes der offentliggjort halvårslige resultater af undersøgelsen.

Som det fremgår af kommissoriet for Udvalget for økonomisk kriminalitet og datakriminalitet, er der fremsat ønske fra politisk side om, at dette udvalg også skal se på "en øget forskningsindsats vedrørende forebyggelse og bekæmpelse af økonomisk kriminalitet".

Der er således håb om, at der fremover vil kunne tilføres midler til en målrettet forskningsindsats også fra dansk side i indsatsen mod den økonomiske kriminalitet.

3.5. Publicerede værker 1980-2000

De danske strafferetlige standardværker rummer selvsagt beskrivelser, vurderinger og analyser af spørgsmål, der er relevante for den økonomiske kriminalitet. Såvel *Vagn Greve, Asbjørn Jensen & Gorm Toftegaard Nielsen*: Kommenteret straffelov, almindelig del og speciel del, 6. udgave 1997¹⁰, som *Knud Waaben*: Strafferettens almindelige del (I), 4. udgave 1997, (II) 4. udgave 1999 og Strafferettens specielle del, 5. udgave 1999¹¹, rummer relevante bidrag for forståelsen af den danske regulering. Det samme gælder *Vagn Greve*: Straffene, 1996 og Det strafferetlige ansvar, 1999.¹²

Nedenfor er primært nævnt de bøger og større undersøgelser, der er skrevet om emnet. Som bilag til denne delbetænkning er medtaget en liste, der også omfatter artikler, herunder artikler af mere perifer tilknytning til området.

Som det fremgår, er der tale om særdeles sporadisk litteraturdækning af området, især når henses til, at der er søgt over en 20-årig periode. Listen dækker ganske vist hele fire doktorafhandlinger, men heraf er de to rent civile i deres hovedsigte (*Erik Werlauff* og *Thorbjørn Sofsrud*), og de to øvrige ligger tidsmæssigt først i den dækkede periode.

3.5.1. Erhvervslivets kriminalitet

Med området "Erhvervslivets kriminalitet" sigtes i første række til overordnede projekter og værker, der målrettet går efter at undersøge og/eller beskrive økonomisk kriminalitet i bred forstand eller dog tværgående kriminalitet, generelt for erhvervslivet.

Vagn Greve: Edb-strafferet, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2. udg., 1986.

Vagn Greve: Kriminalitet i Erhvervslivet, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1989.

Vagn Greve & Lars Bo Langsted: Hovedlinier i Erhvervsstrafferetten, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 5. udgave, 2000.

¹⁰ Begge Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

¹¹ Alle GadJura.

¹² Begge Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Jørgen Jepsen (red): Økonomisk Kriminalitet – en antologi, Informations Forlag, 1980.

Sysette Vinding Kruse: Erhvervslivets kriminalitet, GADs Forlag, 1983 (doktorafhandling).

Gorm Toftegaard Nielsen: Undersøgelse af behandling og sanktionsniveau i miljøstraffesager, Arbejdsrapport nr. 77/1995 fra Miljøstyrelsen.

3.5.2. Selskabsret mv.

Nis Jul Clausen: Børsret – Insiderhandel, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1992.

Nis Jul Clausen: Børsret – Oplysningsforpligtelser, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1993.

Nis Jul Clausen, Frank Pedersen og Frank Thinggaard: Valutasikring og insiderhandel – belyst juridisk, finansielt og regnskabsmæssigt, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1996.

Erik Werlauff: Selskabsmasken, GADs Forlag, 1991 (doktordisputats om ansvarsgennembrud).

3.5.3. Internationalt relateret

Vagn Greve: Træk af den danske strafferet i EF-perspektiv 1 – ansvarslærens almindelige del, Foreløbig udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1993.

Nick Hækkerup: Kontrol og sanktioner i EF-retten – bekæmpelse af uregelmæssigheder overfor EF's budget, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1998.

3.5.4. Skatter og afgifter

Gunnar Viby Mogenssen: Forskning i den sorte sektor i Danmark 1980-92, Rockwool Fondens Forskningsenhed, 1994 (arbejdsnotat nr. 6).

Jan Pedersen: Skatteudnyttelse, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1989 (doktorafhandling).

Jan Pedersen: Skatte & Afgiftsstrafferet, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1996.

Søren Pedersen: Skyggeøkonomien i Vesteuropa. Målinger og resultater for udvalgte lande. Rockwool Fondens Forskningsenhed, 1997 (arbejdsnotat nr. 11).

Poul G. Sørensen: Selskabstømning, GadJura, 1997.

3.5.5. Andet

Lene Ravn & Vagn Greve: Hæleri i dansk ret, Kriminalistisk Instituts Stencilserie Nr. 12, 1980.

Vagn Greve: Forstudier til dansk fiskalstrafferet, Kriminalistisk Instituts Stencilserie Nr. 19 (flere hæfter), 1983.

Sysette Vinding Kruse: Revisorers strafansvar, Gads forlag, 1987.

Lars Bo Langsted, Paul Krüger Andersen & Mogens Christensen: Revisoransvar, 4. udgave, Forlaget FSR, 1997.

Jørgen Goul Andersen: Borgerne og Lovene, Rockwool Fondens Forskningsenhed & Aarhus Universitetsforlag, 1998.

Thorbjørn Sofsrud: Bestyrelsens beslutning og ansvar, Greens§jura, Akademisk Forlag, 1999 (doktorafhandling).

3.5.6. Betænkninger mv.

Betænkning nr. 932/1981- om straffebestemmelser i skatte-, afgifts- og tilskudslovgivningen.

Betænkning nr. 977/1982 - om behandlingen af skattestraffesager, der afgøres administrativt.

Betænkning nr. 1032/1985 - om datakriminalitet.

Betænkning nr. 1066/1986 - om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet.

Betænkning nr. 1194/1990 - om anklagemyndighedens struktur.

Betænkning nr. 1216/1991 - om insiderhandel.

Betænkning nr. 1254/1993 - om revisorlovgivningen.

Betænkning nr. 1289/1995 - om juridiske personers bødeansvar.

Betænkning nr. 1371/1999 - om udviklingen i lovgivningen og kriminaliteten samt hæleri og anden efterfølgende medvirken (delbetænkning I).

Betænkning nr. 1377/1999 - om børnepornografi og IT-efterforskning (delbetænkning II).

Betænkning nr. 1379/1999 - om rådgiveres rolle ved bekæmpelse af økonomisk kriminalitet (delbetænkning III).

Betænkning nr. 1388/2000 - om transaktioner mellem nærtstående parter (delbetænkning IV).

Rapport fra Koordineringsudvalget om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet mod det offentlige, april 1999 (udsendt af Skatteministeriet).

Rapport om økonomisk kriminalitet, Direktoratet for Toldvæsenet, 1989.

3.6. Forskere og forskningsinstitutioner

Ved opgørelser over antallet af forskere og forskningsinstitutioner, der beskæftiger sig med økonomisk kriminalitet, er der blandt andet hæftet den usikkerhed, der affødes af den i kapitel 1 omtalte definitionsusikkerhed. Såvel listen ovenfor i afsnit 3.5 som nedenstående liste (der afspejler status pr. maj 2001, hvor udvalgets arbejdsgruppe vedrørende forskning færdiggjorde sit arbejde) illustrerer, at også forskere, der ikke normalt beskæftiger sig med strafferet eller kriminologi, lejlighedsvis berører området. Alligevel giver det det sikreste billede af mængden af forskere at fastholde udgangspunktet i strafferet og kriminologi, idet det er inden for disse områder, størsteparten af den for området relevante forskning finder sted.

Udvalget skønner, at der i Danmark ved de højere læreanstalter er 7 faste stillinger i strafferet, hvoraf de 3 er ubesatte. Disse 4 personer har imidlertid ansvar ikke blot for forskning i økonomisk kriminalitet, men for forskning og undervisning inden for alle strafferettens områder.

Hertil kommer kriminologer og i et vist omfang retssociologer samt enkelte andre personer, der primært beskæftiger sig med strafferet/økonomisk kriminalitet trods det forhold, at deres stillinger ikke er primært strafferetlige. For alle de nævnte grupper vedkommende indgår, at en eller flere af personerne helt eller delvist vil have administrative funktioner, der bevirker, at de begrænses i deres disponible forsknings- og undervisningstid. F.eks. er Vagn Greve dekan for det Juridiske Fakultet ved Københavns Universitet i perioden 1998-2002 og Gorm Toftegaard Nielsen fungerende institutleder for Juridisk Institut på Aarhus Universitet.

Alt i alt skønnes det, at der i Danmark findes **15-20 personer**, der har strafferet og kriminologi som deres hovedområde. Af disse er kun et fåtal, jf. nedenfor, særligt beskæftiget med økonomisk kriminalitet.

Ser man på fordelingen af forskningsinstitutioner, hvor der foregår forskning i økonomisk kriminalitet, kan nedenstående liste opstilles. Her nævnes tillige, hvilke forskere der enten er i gang med projekter

vedrørende økonomisk kriminalitet og/eller dertil beslægtede emner eller som er generelt beskæftiget med området.

Ved vurderingen af de danske forskningsmiljøer inden for økonomisk kriminalitet skal medinddrages, at det alene er de med * markerede personer, der samtidig beskæftiger sig med strafferet som hovedområde.

Københavns Universitet:

Professor *Vagn Greve** (området generelt).

Professor *Mads Bryde Andersen* (især spørgsmål om datakriminalitet).

Forsker *Lene Ravn* har netop færdiggjort to projekter/undersøgelser:

- a) European Commission Falcone Working Group on Money Laundering Regulations, og
- b) Falcone project on Procurement and Organised Crime.

Ph.d.-studerende *Thomas Elholm** arbejder med projektet: "EU-rettens påvirkning af dansk strafferet".

Ph.d.-studerende *Peter Kruižė* har skrevet dansk bidrag til EU-rapporten Controlling Organised Crime: Organisational Change in the Law Enforcement and Prosecution Services in the EU Member States (eds.: Monica den Boer & Patrick Doelle. Udgivet af European Institute of public administration, 2000).

Aarhus Universitet

Professor *Gorm Toftegaard Nielsen** (især miljøstrafferet og særlovsstrafferet i øvrigt).

Professor *Jan Pedersen* (især skatte- og afgiftsstrafferet).

Ph.d.-studerende (nu fuldtidsansat hos Kammeradvokaten) *John Larsen* beskæftiger sig med et projekt om mandatsvig og berigelsesforbrydelser samt disses afgrænsning over for selskabsretten.

Syddansk Universitet

Professor *Nis Jul Clausen* er som et delemne inden for forskningsområdet kredit-, bør- og værdipapirhandelsret ved at igangsætte et projekt: Insiderhandel og anden økonomisk kriminalitet i relation til værdipapirmarkedet. Til projektet planlægges knyttet en ph.d.-studerende.

Aalborg Universitet

Professor *Lars Bo Langsted** beskæftiger sig med økonomisk kriminalitet generelt og er for tiden i gang med et projekt om ansvar for rådgivning i erstatningsretlig og strafferetlig belysning.

Lektor *Poul G. Sørensen* beskæftiger sig blandt andet med selskabstømning.

Rockwool Fondens Forskningsenhed

Forskningschef Gunnar Viby Mogensén beskæftiger sig især med undersøgelser af sort arbejde i såvel Danmark som udlandet.

Ved såvel Handelshøjskolen i København som Handelshøjskolen i Århus er der en ubesat stilling¹³ i erhvervsstrafferet.

¹³ “Ubesat” i den betydning, at der de pågældende steder har været ansat personer med strafferet/økonomisk kriminalitet som område og at der ikke længere er sådanne personer ansat de nævnte steder. De pågældendes stillinger kan imidlertid meget vel være blevet besat af personer med andre områder som speciale, således at der alene er tale om potentielle stillinger.

KAPITEL 4
FORSKNING I ØKONOMISK KRIMINALITET I DE ØVRIGE
NORDISKE LANDE

4.1. Tidligere rapport

Rapport 1999:7 fra det Brotsförebyggande Rådet i Sverige (i det følgende: BRÅ-rapporten) om *Forskning om ekonomisk brottslighet* indeholder beskrivelser af situationen i Danmark, Finland, Norge og Sverige. En opdateret og omarbejdet version af Lars Bo Langsteds danske bidrag er gengivet i det foregående. Her skal situationen i de andre nordiske lande kort beskrives med vægt på de særlige initiativer, der måtte være taget med henblik på at styrke forskningen. Beskrivelsen er baseret på nævnte BRÅ-rapport, idet der er suppleret med information om nyere initiativer. Endvidere er den suppleret med oplysninger om forskere/universitetsansatte inden for berørte discipliner, herunder især straffetret og kriminologi.

Der redegøres også for de fællesnordiske diskussioner og projekter, der har været vedrørende forskning i økonomisk kriminalitet.

4.2. Finland

Da debatten om økonomisk kriminalitet startede i Finland, fik den en stor betydning, idet den var en væsentlig anledning til den totale revision af straffeloven, der påbegyndtes i begyndelsen af 1970'erne.

I begyndelsen af 1980'erne afgav et udvalg en betænkning vedrørende bekæmpelse af økonomisk kriminalitet og om behovet for langsigtet forskning på området. I praksis skete der imidlertid ikke meget inden midten af 1990'erne i kølvandet af en økonomisk lavkonjunktur, der bl.a. havde afstedkommet en lang række konkurser og afsløringer af ulovligheder, begået af bankdirektører, politikere og erhvervsfolk. I 1996 traf den finske regering en principbeslutning om at bekæmpe den økonomiske kriminalitet med bl.a. gennemførelse af en række reformer og ressourcetilførsel til told, skattevæsen, politi og anklagemyndighed. I 1999 blev dette program forlænget frem til 2001.

I forbindelse med nævnte principbeslutning blev der også investeret i forskning, idet der både i 1996 og i 1999 blev oprettet forskningsstillinger med særlig henblik på økonomisk kriminalitet. Endvidere blev der i 1996 igangsat flere forskningsprojekter i økonomisk kriminalitet både på universiteter og sektorforskningsinstitutter. Det er oplyst, at der i perioden 1996-1998 blev afsat ca. 5 mio. FMK (ca. 6,3 mio. DKK) til forskning i økonomisk kriminalitet, og at et tilsvarende beløb blev afsat for perioden 1998-2000.

I efteråret 1999 blev det besluttet, at fremtidig forskning i økonomisk kriminalitet skal være tværvideenskabelig, international og omfattende, og at der skal bevilges midler til følgende projekter:

- Opfølgning af tidligere undersøgelser af modus operandi for økonomisk kriminelle
- Kontrol og dens funktion
- Off shore virksomheder
- Bedragerier inden for erhvervslivet
- EU-bedragerier
- Udvikling af økonomisk kriminalitetsanalyser til brug for politiets arbejde
- Kriminalitet i forbindelse med sundhed og sikkerhed
- Miljøkriminalitet

I BRÅ-rapporten opremses i alt 48 finske forskningsprojekter i økonomisk kriminalitet, som da enten netop var afsluttede eller var i gang. Projekterne fordelte sig på 3 universiteter, en politihøjskole, et forskningsinstitut og skattevæsenet.

Med hensyn til forskerpotentiale, dvs. personer, der kan/har erfaring med forskning på det kriminologiske eller det strafferetlige område, er der inden for det strafferetlige område i Finland professorer/forskere ved 3 universiteter: Helsingfors, Åbo og Rovaniemi. Tilsammen arbejder der ca. 25 personer med strafferet ved disse universiteter. Kriminologiske forskere findes primært på Rättspolitiska Forskningsinstitutet i Helsingfors. Her arbejder ca. 10 personer med kriminologisk forskning. Desuden er der ansat 3-4 forskere ved den finske politihøjskole samt enkelte i en række andre miljøer, herunder en person ved den finske hvidvaskenhed. Fra finsk side er det estimeret, at omkring 25-35

personer arbejder med kriminologisk forskning. Sammen med straffetret giver det et forskerpotentiale på i alt 50-60 personer i Finland.

4.3. Norge

Der er gennemført forskning i økonomisk kriminalitet i Norge tilbage i 1950'erne. Det indebærer dog ikke, at der siden da er foregået en meget omfattende forskningsvirksomhed i økonomisk kriminalitet. Forholdene i Norge ligner i høj grad dem i Finland, idet der ikke, indtil en økonomisk krise (i 1989-1993) rettede opmærksomheden på erhvervslivets kriminalitet, var hverken almen eller forskningsmæssig særlig stor interesse for området.

I 1989 blev imidlertid ØKOKRIM, politiets særlige efterforskningsenhed, oprettet, og i *Stortingsmeldingen* fra 1992 blev det understreget, at økonomisk kriminalitet er et alvorligt samfundsproblem, og at bl.a. forskningsindsatsen på området skulle styrkes.

Dette medførte, der på baggrund af en notat fra Norges forskningsråd i årene 1993-94 blev afsat 3,5-4 mio. NOK til forskning i økonomisk kriminalitet. Forskningsrådet sigtede på en anvendelsesorienteret forskning og udpegede fra starten de områder, som det især var af interesse at få belyst forskningsmæssigt. Forskningsrådet ønskede endvidere, at forskningen skulle være tværvideenskabelig, og pegede på, at juraen, kriminologien, erhvervs- og socialøkonomien var de områder, der burde indgå i det tværvideenskabelige arbejde. Ifølge BRÅ-rapporten er der dog ikke blevet gennemført megen egentlig tværvideenskabelig forskning.

Siden 1994 er de midler, der er til rådighed for forskning i økonomisk kriminalitet i Norge, blevet reduceret noget, idet bevillingerne siden da har været på ca. 2 mio. NOK årligt.

Myndighedernes satsning på at bekæmpe økonomisk kriminalitet er fortsat meget stor, hvilket ses af den norske regerings Handlingsplan 2000, der selvstændigt behandler temaet økonomisk kriminalitet. Planen kan ses på <http://odin.dep.no/jd/norsk/publ/handlingsplaner/012005-994005/index-dok000-b-n-a.html>.

I BRÅ-rapporten nævnes de forskningsområder, forskere ved Institutt for kriminologi i Oslo har arbejdet med. 13 navngivne samt nogle unavngivne forskere arbejder eller har arbejdet med forskning i økonomisk kriminalitet.

Det skal også nævnes, at det norske kriminalpræventive råd, KRÅD, siden rådets start i 1980 har haft økonomisk kriminalitet som et særligt indsatsområde. Det betyder bl.a., at rådet arrangerer konferencer herom (siden 1995 årligt), bevilger forskningsmidler til projekter inden for området og har et permanent udvalg for økonomisk kriminalitet.

Angående forskerpotentiale er dette i Norge primært stort på det kriminologiske område, hvilket skyldes, at man har en egentlig uddannelse i kriminologi. Kriminologiske forskere findes primært på universitetet i Oslo, hvor ca. 20 personer arbejder med forskning inden for kriminologi. Dertil kommer en række forskere på politihøjskolen i Norge og i Justitsministeriet samt mange andre forskere, der er uddannet inden for det kriminologiske fagområde, men som arbejder andre end de nævnte steder. Med hensyn til strafferet forskes i dette fagområde ved universiteterne i Bergen og Oslo, hvor der tilsammen er ansat ca. 10 personer inden for strafferet. Medregnes personer, der er uddannet til at gennemføre forskning inden for fagområderne, er forskerpotentialet i Norge antagelig omkring 50-75 personer.

4.4. Sverige

Den første større svenske udredning om økonomisk kriminalitet blev udarbejdet af en arbejdsgruppe under *Rikspolisstyrelsen* (AMOB) i midten af 1970'erne; i denne fastslås, at der ikke fandtes forskning på området. Som følge af denne udredning fik BRÅ til opgave at kortlægge lovgivningen på de områder, der vedrører økonomisk kriminalitet, og der blev i BRÅs forskningsenhed indledt arbejde vedrørende økonomisk kriminalitet. Dette forskningsområde blev også givet høj prioritet ved tildeling af forskningsbevillinger fra BRÅ. Det kan også nævnes, at der i 1970'erne på initiativ af Stockholms kommunalbestyrelse blev gennemført en række mindre forsknings- og udredningsopgaver om bl.a. sort arbejde.

I 1982 nedsattes under BRÅ en *Ekokommission*, der udarbejdede en lang række betænkninger og notater mv. Ekokommissionen har bl.a. påpeget, at næsten al forskning og udredning på området gennemføres på initiativ af myndighederne og er anvendelsesorienteret, mens grundforskning på universiteterne er så godt som totalt fraværende.

Ikke mindst i 1990'erne er der dog med hensyn til økonomisk kriminalitet sket meget i Sverige. I 1995 fremlagde regeringen en samlet strategi med henblik på bekæmpelse af økonomisk kriminalitet. Denne førte til dannelsen af en *Ekobrottsberedning*, der skulle koordinere de reformer, der igangsattes. Som noget nyt er der bl.a. oprettet en *Ekobrottsmyndighet*, hvor politi og anklagemyndighed arbejder sammen om økonomisk kriminalitet, et centralt koordinerende *Ekoråd* samt amtslige koordineringsorganer.

Regeringens strategi indebar også, at forskningen skulle fremmes. Dette er der redegjort nærmere for i betænkningen *Ekobrottsforskning* fra 1996. På baggrund af en kortlægning af forskning i økonomisk kriminalitet i perioden 1990-1995 og med konklusionen, at forskningsområdet var meget forsømt, foreslås, at der årligt gives ca. 14 mio. SEK til forskning i økonomisk kriminalitet, og at disse midler primært skal fordeles mellem forskellige universiteter.

Så godt kom det dog ikke til at gå. Det beløb, der i Sverige er blevet afsat til forskning i økonomisk kriminalitet, er noget mindre end det foreslåede. I perioden 1998-2000 blev der således afsat henholdsvis 3, 6 og 8 mio. SEK om året. Midlerne er endvidere ikke givet til universiteterne, men BRÅ administrerer dem alle, og de uddeles på baggrund af konkrete projektansøgninger.

BRÅ-rapporten slutter med korte redegørelser for i alt 16 aktuelle svenske forskningsprojekter vedrørende økonomisk kriminalitet. Efter rapporten er skrevet, er der pr. maj 2001 bevilget midler til yderligere 10 projekter, nemlig følgende:

- Flytta, dölja och sko sig – finansiell offshoreverksamhet och oegentliga affärstransaktioner.
- Ekonomisk brottslighet vid konkurs.
- Översikt över den internationella ekobrottsforskningen.

- Skattebrott: individen och brottet. En undersökning av personer dömda för skattebrott.
- Ekobrottslingens karaktär – en studie om personlighetsfaktorns betydelse vid ekobrott.
- Ekonomisk brottslighet i skandinavisk trailertransport – avvikelser eller normalitet?
- Kopplingen mellan ekonomisk och organiserad brottslighet.
- Förmånsrätten vid konkurs och skalbolagshandling under krisåren 1987-1992.
- Vad är miljöbrott? Om framväxten av ett nytt brottsbegrepp 1960-2000.
- Vilken ekonomisk brottslighet hanterar de brottsbekämpande myndigheterna?

Sverige er det nordiske land, der har flest forskere inden for strafferet og kriminologi. Der forskes i strafferet ved Uppsala, Stockholms, Lunds, Göteborgs og Umeå universiteter. I alt er der ca. 25 personer, der arbejder med strafferet disse fem steder. Kriminologisk forskning foregår i Sverige i dag primært på Stockholms universitet og på Brottsförebyggande Rådet. Førstnævnte sted huser godt 20 kriminologiske forskere, mens der er 20-30 på sidstnævnte. Endvidere er der ved Lunds universitet, på den svenske politihøjskole og inden for kriminalforsorgen personer, der arbejder med kriminologisk forskning. Samlet er der antagelig aktuelt i Sverige et forskerpotentiale inden for kriminologi og strafferet på **mindst 100 personer**.

4.5. Samnordiske initiativer og projekter

Spørgsmålet om økonomisk kriminalitet var i fokus i Nordisk Råd i begyndelsen af 1980'erne. I 1985 besluttede de nordiske justitsministre at udforme et handlingsprogram, og i forlængelse heraf blev der af Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi i samarbejde med Nordisk Råd arrangeret et forskerseminar om økonomisk kriminalitet. Det fandt sted i efteråret 1986 i Finland.

På forskerseminaret blev mulige samnordiske forskningsprojekter i økonomisk kriminalitet diskuteret. To af disse forslag blev senere gennemført, nemlig et projekt om miljøkriminalitet og et projekt om revisorers rolle i kampen mod økonomisk kriminalitet. Begge er omtalt i rapporter fra Nordisk Råd, henholdsvis Nord 1991:2 om *Forurensning og*

straff – et nordiske studium og Nord 1992:18 om *Revisorn och ekonomisk brottslighet*.

De forskningstemaer, der i øvrigt blev foreslået – primært med henblik på nordiske komparative studier – på det fællesnordiske forskerseminar i 1986, var følgende:

- 1) Procesanalytisk gennemgang af forløbet fra lovgivning og frem til sanktionen med særligt henblik på miljøkriminalitet.
- 2) Virkningen af sanktioner mod selskaber og andre juridiske personer.
- 3) Konkursdelikter.
- 4) Skatteunddragelser i forbindelse med personbeskatning.
- 5) Erhvervslivets skatte- og afgiftsunddragelser.
- 6) Skattesnyderens “nærmiljø” i form af fx revisorers og andre rådgiveres rolle.
- 7) Kontrolstudier på skattesvigsområdet.
- 8) Kontrolproblemer i forbindelse med miljøkriminalitet.
- 9) Revisors rolle i de nordiske lande.
- 10) Den nordiske miljøbeskyttelse.
- 11) Borgernes retsbevidsthed med hensyn til økonomisk kriminalitet.
- 12) International retshjælp ved økonomisk kriminalitet over grænserne.
- 13) Hvorfor er der så få “luksusfanger”?
- 14) Ret kontra etik med særligt henblik på børsvirksomhed.
- 15) Hvilke forhold influerer på beslutningen om at rejse eller ikke at rejse en sigtelse for økonomisk kriminalitet?
- 16) De forskellige kontrolorganers kriminalpræventive betydning.
- 17) Anvendelsen af forskellige sanktionsformer over for skattesvig.
- 18) Regionale variationer, konjunkturvariationer mv. ved vurdering af tiltalerejsning i sager om miljøkriminalitet.
- 19) Subventionskriminalitet, dvs. misbrug af forskellige former for økonomiske tilskud.

KAPITEL 5
FORSKNINGSEMNER, FORSKERREKRUTTERING
OG FORSKNINGSFINANSIERING

5.1. Forslag til forskningsemner

Uanset hvorledes man definerer økonomisk kriminalitet, er der i udvalget enighed om, at den centrale del af forskningen bør vedrøre kriminalitet i erhvervsforhold eller organisationers kriminalitet. Den forskning, der bør iværksættes, kan dels have til formål at afdække, i hvilket omfang der begås økonomisk kriminalitet på forskellige områder, dels de anvendte fremgangsmåder, gerningspersoner og ofre, dels sigte på at anvise veje til forebyggelse og bekæmpelse heraf. På grund af den hidtil meget beskedne mængde forskning herhjemme er der således overordentligt begrænset viden om det samlede omfang af økonomisk kriminalitet, herunder hvorvidt omfanget er stigende, stagnerende eller ligefrem faldende, om metoder og implicerede.

En undtagelse hertil er Rockwool-fondens omfattende forskning i sort økonomi og specielt skattesvig.

I både Norge og Sverige har man til sammenligning gennemført undersøgelser vedr. konkurskriminalitet generelt og adskillige sektorstudier, f.eks. af restaurationsbranchen. Sådanne undersøgelser giver dels et billede af omfanget og arten af den mulige kriminalitet og dels et billede af de fremgangsmåder, der anvendes af de kriminelle såvel i forbindelse med konkurser, som inden for de enkelte brancher. Det ville være nærliggende også herhjemme at gennemføre undersøgelser af et antal konkurser med henblik på at afdække årsagerne til de økonomiske sammenbrud og i hvilket omfang, der har været foretaget tvivlsomme eller kriminelle transaktioner under virksomhedernes dispositioner kort før konkursen. Tilsvarende kunne der foretages undersøgelser af særligt udvalgte brancher for om muligt at afdække kriminalitetsmønstre. En sådan forskning vil ikke blot give en gavnlig viden om fænomenerne, men også kunne danne basis for præventive indsatser eller ny strafferetlig regulering. Gennemføres sådanne undersøgelser tillige under anvendelse af den samme metodik som i de nævnte lande, ville man tillige opnå viden om eventuelle afvigelser landene imellem, hvilket atter

kunne danne baggrund for studier af, hvorfor sådanne forskelle måtte eksistere.

Det er udvalgets opfattelse, at der behov for forskning i en overordentlig lang række delemner inden for den økonomiske kriminalitet, og at samtlige de forskningsprojekter, der er nævnt i det foregående kapitel, både kunne og burde gennemføres her i landet. Da dette imidlertid ikke er muligt hverken med de eksisterende ressourcer eller de ressourcer, det i første række realistisk er muligt at tilføre området, jf. nærmere nedenfor, skal her nævnes nogle eksempler på forskningsemner, som udvalget finder såvel relevante som gennemførlige, og som – for de flestes vedkommende – har en sådan bredde, at de kan danne basis for yderligere forskning. Det skal dog pointeres, at der alene er tale om eksempler og muligheder såvel emnemæssigt som metodisk. Forslagene bør under alle omstændigheder underkastes videre analyser og bearbejdelse forinden eventuel igangsætning. Når emnerne ikke er beskrevet i mere konkret form, skyldes det, at opbygningen og indholdet heraf i meget høj grad afhænger af, hvilken angrebsvinkel der vælges. Samtlige emner kan således behandles juridisk, økonomisk, kriminologisk eller rummende en flerhed af disse tilgange.

Emnerne rummer alle mulighed for at fokusere på kriminalitetsforebyggende elementer. Dette gælder i særlig grad emnerne 3) og 6). Udvalget anser præventive overvejelser for særdeles centrale, men da der for alle emners vedkommende i første række er tale om at øge summen af viden inden for de enkelte områder, og da det ikke på forhånd er muligt at "udstikke" de forventelige resultater af projekterne, vil udvalget lade det være op til de enkelte forskere at vurdere, hvor fremtrædende en plads præventive overvejelser kan få.

Det er endvidere fælles for emnerne, at der kan være problemer med at indsamle de fornødne data. I et vist omfang vil Informationscentralen ved Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet være i besiddelse af anvendelige data. Der vil være adgang til dette materiale efter de almindelige principper om adgang til straffesagsoplysninger mv. til brug for forskning. Skulle det vise sig, at det ikke er muligt at indsamle de fornødne data til et eller flere af projekterne, vil også dette kunne være et værdifuldt resultat. Det vil således på baggrund heraf kunne overvejes, om det vil være muligt fremover at generere sådanne data, og om man skal igangsætte nødvendig registrering.

Det er endelig vigtigt at betone, at det fra udvalgets side forudsættes, at der skal være tale om videnskabelige undersøgelser og uafhængige vurderinger, der vil kunne bidrage med en øget forståelse for de mekanismer, der genererer økonomisk kriminalitet eller forebygger denne, og for de organisationer, der har til opgave at bekæmpe den.

1) Hæleri

Det er en nødvendig forudsætning for en professionel tyv, at denne efterfølgende kan få afsat sine varer hos en hæler. I forsøgene på at få inddæmmet tyvens afsætningsmuligheder, er det nødvendigt at få af-dækket, hvilke typer af hælerier der typisk er tale om. Spørgsmålet er i den forbindelse, om varerne afsættes blandt private (ikke-professionelle) hælere, eller om afsætningen primært sker til professionelle aftagere. Undersøgelser tyder på, at den almindelige danskers holdning til hæleri er udsat for en glidende effekt i retning af, at hæleri ikke betragtes som lige så slemt, som det gjorde for 20 år siden.¹⁴

Et forskningsprojekt på dette område kunne inddrage de strafferetlige instrumenter og foreliggende forslag til ændring heraf.¹⁵

2) Sammenhænge mellem organiseret og økonomisk kriminalitet

Det synes at være en international erfaring, at der i dag ikke er skarpe grænser mellem organiseret kriminalitet og økonomisk sådan. Som fremhævet også i delbetænkning I fra nærværende udvalg ses en tendens til, at de kriminelle bliver mere fleksible i deres valg af "angrebsområder", hvilket kan øge behovet ikke blot for nærmere undersøgelser og analyser af dette samspil, men også af de juridiske (herunder internationale) instrumenter, der er egnede til at bekæmpe en sådan mere fleksibel struktur.

Helt indledningsvis vil projektet kunne rumme en analyse af de – meget forskellige – definitioner af de to begreber, der anvendes, såvel nationalt som internationalt.

3) Nyere straffelovsændringer og disses gennemslagskraft

¹⁴ Jf. således Jørgen Goul Andersen, Borgerne og Lovene, s. 102 f.

¹⁵ Se f.eks. nærværende udvalgs delbetænkning I (bet. nr. 1371/1999).

Siden begyndelsen af 1970'erne er der gennemført en del ændringer af straffeloven med det erklærede formål at forhindre økonomisk kriminalitet. Dette gælder blandt andet §§ 300 a-300 c, § 302 og § 79, stk. 2.

Ud fra en umiddelbar betragtning synes §§ 300 a-300 c stort set aldrig at have været anvendt¹⁶, mens § 302 – i strid med de erklærede intentioner hermed – næsten udelukkende er anvendt i sammenstød med alvorligere berigelseskriminalitet og ikke som alternativ hertil, hvorimod § 79, stk. 2, 2. punktum, ses anvendt i en række sager.

En undersøgelse kunne be- eller afkræfte de netop fremsatte formodninger. Herefter kunne det søges analyseret, hvorfor det forholder sig således. Eventuelt vil man kunne inddrage samtidigt indførte civilretlige ændringer med henblik på at vurdere, om disse kan have været (medvirkende) årsag til eventuelle adfærdsændringer, og om de har haft en anden gennemslagskraft end de parallelle strafferetlige ændringer. Et oplagt område ville her være en sammenligning mellem straffelovens §§ 300 a-300 c og aftalelovens § 36.

I relation til § 79 om frakendelse af retten til at stifte selskaber med begrænset hæftelse kunne det undersøges, hvorledes reglen anvendes i praksis, hvilke konsekvenser en anvendelse af bestemmelsen faktisk får, herunder hvorledes registrering finder sted i de offentlige systemer.

4) Hvidvask og hvidvaskunderretninger

Siden 1993 har der været pligt for pengeinstitutter til at foretage underretning til Hvidvasksekretariatet ved Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet om kunders mulige hvidvask af penge. En sådan anmeldelsespligt er meget sjælden i dansk ret, ikke mindst når henses til, at der dels er tale om, at pengeinstituttet skal medvirke ved kundens mistænkelige (og muligt kriminelle) transaktion, dels at der netop kun er tale om en *muligt* kriminel transaktion. Endvidere er det for nylig besluttet såvel nationalt¹⁷ som internationalt at udvide området for en

¹⁶ Se også bet. nr. 1371/1999 – (delbetænkning I) – s. 18 f.

¹⁷ Se lov nr. 422 af 6. juni 2002 om ændring af lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvaskning af penge (Bekæmpelse af finansiering af terrorisme, udvidelse af anvendelsesområde, usamarbejdsvillige lande) og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/97/EF af 4. december 2001 om ændring

sådan anmeldelsespligt til at omfatte andre erhverv end den finansielle sektor og kasinobranchen.

Et forskningsprojekt kunne undersøge og analysere, hvad der sker med de indkomne indberetninger, hvilke kriminalitetsområder de dækker og afdækker, hvad indberetningernes afgivelse udløser, og i hvilket omfang underretning ville være foretaget, såfremt der ikke havde eksisteret en lovfastsat indberetningspligt.

I tilknytning hertil kunne begrebet hvidvask undergives nærmere analyse, herunder hvorledes de omfattede fænomener måtte været omfattet af straffebestemmelser. Selve hvidvaskprocessen og pengestrømmene heri kunne afdækkes, herunder hvornår i forløbet indberetninger finder sted.

5) Den organisatoriske indsats

Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet har i små 30 år varetaget en hovedindsats i bekæmpelsen af økonomisk kriminalitet. Ved statsadvokatens oprettelse var der tale om en organisatorisk nyskabelse blandt andet ved det tætte, løbende samarbejde mellem politi og anklagemyndighed, den landsdækkende kompetence og den store anvendelse af ekstern bistand, primært i form af revisorassistance. I betænkning 1194/1990 om anklagemyndighedens struktur overvejedes fordele og ulemper ved strukturen, ligesom alternative modeller blev behandlet.

Et forskningsprojekt kunne omfatte en undersøgelse og analyse af statsadvokatens opbygning og funktion sammenlignet med tilsvarende (nyere) organer i f.eks. Norge, England og Sverige. Det kunne undersøges, i hvilket omfang Informationscentralens virksomhed bidrager til indsatsen mod den økonomiske kriminalitet. Det kunne endelig også indgå i projektet, hvilken betydning det måtte have, at sagerne om økonomisk kriminalitet behandles lokalt, blandt andet med den ekspertise tidligere medarbejdere ved statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet har "spredt" i landet.

6) Bestikkelse i internationale samhandelsforhold

af Rådets direktiv 91/308/EØF om forebyggende foranstaltninger mod anvendelse af det finansielle system til hvidvaskning af penge.

Bestikkelse af myndigheder og privatpersoner er mange steder i verden et meget stort og ofte samfundsøkonomisk undergravende fænomen. Internationale undersøgelser tyder på, at Danmark er et af de lande i verden, hvor bestikkelse sjældnest forekommer. Samtidig har man i Danmark vedtaget en lov, der gør bestikkelse også af udenlandske tjenestemænd mv. strafbar efter dansk ret, og som har ændret reglerne om privat bestikkelse. For nogle år siden ændredes den skatteretlige behandling af ydet bestikkelse endvidere således, at bestikkelse af udenlandske embedsmænd ikke længere er fradragsberettiget.

Et forskningsprojekt kunne med udgangspunkt i udenlandske undersøgelser søge at af- eller bekræfte forekomsten af bestikkelse fra danske virksomheder til udlandet. En eventuelt adfærdsændring som følge af de nævnte lovinitiativer kunne tilsvarende søges af- eller bekræftet. I tilknytning hertil kunne effekten af mere soft-law præget regulering søges inddraget, f.eks. ved inddragelse af firmainterne regler om konsekvenserne for medarbejderne af at have været impliceret i bestikkelse(sforsøg). Sådanne regler kendes fra enkelte internationale virksomheder.

7) Håndhævelse uden for strafferetsplejen

Som omtalt i kapitel 2 henlægges kontrollen med og i et vist omfang sanktioneringen af økonomisk kriminalitet til administrative myndigheder. Dette gælder f.eks. arbejdsmiljø- og miljøområdet, konkurrenceområdet, told- og skatteområdet.

Et forskningsprojekt kunne omfatte undersøgelser og vurderinger af forskellige typer kontrolattituder, kontrol- og sanktionsmuligheder, herunder effekten af disse. I tilknytning hertil kunne de undersøgte retssikkerhed inddrages, ligesom samspillet mellem den straffeprocessuelle og den forvaltningsretlige håndhævelse kunne indgå.

Som nævnt er der udelukkende tale om eksempler på mulige områder, der hver især ville kunne indsnævreres eller opsplittes i flere projekter. Fælles for projektforslagene er som nævnt, at de i større eller mindre grad ville kunne inddrage ekspertise fra flere forskellige videnskaber, og for alles vedkommende gælder, at de udelukkende ville kunne gennemføres med en betydelig åbenhed fra de berørte offentlige myndigheder, herunder anklagemyndigheden.

5.2. Rekrutteringsproblemer

En rekruttering af forskere til behandling af økonomisk kriminalitet kan, som netop antydnet, omfatte dels jurister til dogmatisk prægede undersøgelser, dels kriminologer, sociologer, økonomer, revisorer mv. til undersøgelse af de faktiske fænomener og opstilling af modeller, der vil kunne begrænse mulighederne for økonomisk kriminalitet.

Der findes, som omtalt i kapitel 2, i Danmark meget få fastansatte, som har en forskningserfaring inden for de relevante områder. Inden for den strafferetlige dogmatik måske 3-4 personer. Der er således begrænsede ressourcer til en øget forskning i økonomisk kriminalitet.

En forøgelse af forskningsindsatsen forudsætter derfor rekruttering uden for de fastansattes kreds. En kvalificeret dogmatisk behandling er helt afhængig af, at forskeren besidder solide kundskaber i strafferet, men i lige så høj grad kundskaber i den relevante erhvervsret: formueret, skatteret, selskabsret, konkurrenceret etc. Der er i dag store problemer for universiteterne med at rekruttere folk med særlig interesse i erhvervsret eller strafferet. Målttede forsøg på at fremkalde ph.d.-ansøgninger inden for disse områder har haft meget begrænset succes. For erhvervsretten skyldes dette åbenbart, at kandidater med denne interesse finder erhvervslivet (advokatbranchen) mere tiltrækkende end universitetet. For strafferetten skyldes den manglende søgning, at de strafferetsinteresserede i vidt omfang finder anklager- eller dommertilværelsen mere tiltrækkende både lønmæssigt og karrieremæssigt. Et problem i denne sammenhæng er, at de eventuelt interesserede ikke tror, at en forskningsindsats vil blive betragtet som en relevant kvalifikation ved ansættelse eller forfremmelse inden for anklagemyndigheden og domstolene.

De nævnte problemer med at rekruttere unge forskere til ph.d.-studier hænger muligvis også sammen med lønniveauet på universiteterne. Dette er ikke tilfældet i så høj grad ved en sammenligning mellem begyndelseslønnen i det offentlige og begyndelseslønnen for en ph.d.-studerende, men gør sig i udpræget grad gældende ved en sammenligning i slutstillingerne. Ved en lønsammenligning med det private erhvervsliv, herunder med advokatstanden, er lønforskellen markant allerede efter ganske få års ansættelse.

Lønniveauet på universiteterne er styret af hensynet til alle områder inden for universitetet. På f.eks. humaniora er lønniveauet tilstrækkeligt til at gøre ph.d.-studiet endog særdeles attraktivt for de bedste, men dette niveau er for lavt, hvis man vil tiltrække jurister med de fornødne forudsætninger.

Den ideelle løsning ville i øvrigt i vidt omfang være at rekruttere jurister med nogle få års erfaring fra praksis f.eks. som anklagere, advokater, skatteadministratorer osv. Det er imidlertid klart, at når lønniveauet har betydning allerede ved indgangsvalget, vil betydningen være endnu større, hvis påbegyndelsen af et ph.d. stipendium indebærer en ikke ubetydelig lønnedgang. Sammenholdes dette med de kortvarige og usikre ansættelsesforhold, der kun i et begrænset antal tilfælde kan påregnes at føre til en slutstilling, bliver en sådan rekruttering endnu vanskeligere.

De nævnte problemer er naturligvis ikke til hinder for, at det bør søges at rekruttere jurister til dogmatisk forskning. Det er imidlertid nødvendigt at fremhæve problemerne for at gøre klart, at problemet med forskning blandt andet i økonomisk kriminalitet ikke klares med penge alene.

Man kan håbe, at de nævnte problemer på langt sigt vil løse sig ved, at universitetskarrieren igen bliver attraktiv. De senere års rekruttering til Højesteret kan på længere sigt have en sådan virkning. Det samme kan være tilfældet med en udvidelse af antallet af slutstillinger – om end en sådan udvidelse omvendt også ville kunne gøre stillingen mindre attraktiv og gøre det vanskeligere at opnå en tilstrækkelig aflønning. Det kan heller ikke afvises, at det kan have positiv betydning, såfremt ministerier og styrelser viser interesse for at anvende den forskningsmæssige ekspertise og erfaring ved at udpege formænd for udvalg og kommissioner blandt professorer og andre universitetsansatte. Man kan ikke se bort fra, at der heri kan ligge et signal, som opfattes af dem, der overvejer forskervejen. Det bør fremhæves, at f.eks. Justitsministeriet også på andre måder har vist interesse for forskningen, dels ved oprettelsen af en stilling som forsker og dels ved oprettelsen af Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg.

Endelig kunne man overveje mulighederne af løndifferentiering i højere grad end det i dag kendes ved universiteterne. En sådan ændring kunne gøre det muligt at tiltrække dygtig arbejdskraft også inden for de felter, der lønmæssigt står stærkt uden for universitetsverdenen.

Det ligger uden for udvalgets opgave at foreslå ændringer på de nævnte områder. Men det er udvalgets opgave at skitsere problemerne ved rekruttering. Hvis man på kortere sigt ønsker en væsentlig styrkelse af forskningen i økonomisk kriminalitet, er det nærliggende at overveje at lade nogle af de bedst kvalificerede, yngre anklagere ved f.eks. Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet frikøbe til forskning, således at man anvender eventuelle midler til at ansætte vikarer for disse og derved giver dem 1-3 år til at dyrke et relevant emne. Der er ikke tvivl om, at der i denne gruppe findes personer, der ved fri udstationering til et af universiteterne vil være i stand til at præstere en kvalificeret forskning. Et sådant frikøb ville være til gavn for den frikøbte, der ville kunne udvide sine personlige kvalifikationer, universiteterne, der ville få gavn af den ydede forskning, og ikke mindst for anklagemyndigheden, der efter frikøbet ville få en medarbejder med en bredere og dybere indsigt end den, man traditionelt oparbejder som anklager. Det ville samtidig give et klart signal om, at forskningen i området er væsentlig, også for anklagemyndigheden.

Det bør fremhæves, at den nævnte frikøbsmodel, så vidt ses, er den eneste mulighed for at tilbyde de ønskede forskere en aflønning, der er mere attraktiv end den aflønning, universiteterne er begrænset til at tilbyde, og som kan være et væsentligt problem. En udstationering af nogle få anklagere må i øvrigt forventes at ville få en afsmittende virkning på anklagemyndigheden generelt, således at interessen hos andre anklagere for et juridisk forfatterskab i mindre målestok i form af artikler også vil stige.

Når udvalget i denne forbindelse særligt fremhæver anklagemyndigheden, skyldes det primært, at der her er en særlig ekspertise og erfaring inden for det strafferetlige område. Som omtalt ovenfor, vil imidlertid også ansatte fra f.eks. domstolssektoren, fra Told- og Skattestyrelsen eller fra andre administrative særmyndigheder på helt tilsvarende vis kunne indgå i lignende ordninger med de omtalte fordele til følge.

Kriminologisk skolede forskere er i dag en lige så stor mangelvare som strafferetsjurister, så en øget forskning i økonomisk kriminalitet vil næppe kunne gennemføres af de eksisterende danske kriminologer. Det er antagelig lettere at rekruttere universitetsuddannede forskere som sociologer og økonomer til at gennemføre empirisk forskning i økonomisk kriminalitet. Ved rekrutteringen af andre, ikke juridisk eller kriminologisk uddannede faggrupper skal naturligvis påregnes en indkøringsfase, da disse forskere typisk mangler selv nødtørftige forudsætninger inden for strafferet, men omvendt vil deres øvrige kvalifikationer kunne bidrage væsentligt ved også at få sat fokus på andet end de juridiske perspektiver og ved at pege på særlige områder for forebyggelse.

Det bør endelig nævnes, at en mulighed for at rekruttere flere forskere inden for dette område er at tiltrække udenlandske forskere til de danske universiteter. Som omtalt ovenfor i kapitel 3, findes der i de øvrige nordiske lande et betydeligt større forskerpotentiale inden for området økonomisk kriminalitet end her i landet. En mulighed for at tiltrække sådanne forskere kunne være midler til at oprette gæsteforskerstillinger af midlertidig, men dog længere karakter – f.eks. for en periode af 1-5 år. I denne forbindelse kan det fremhæves, at stillingsstrukturen åbner muligheder for tidsbegrænsede professorater med særlige opgaver.

5.3. Forslag til finansiering

I den svenske betænkning Ekobrottsforskning fra 1996 blev der foreslået et årligt beløb på 14 mio. SEK til forskning i økonomisk kriminalitet, bl.a. med henvisning til, at området var meget forsømt. Der blev bevilget et betydeligt lavere beløb: henholdsvis 3, 6 og 8 mio. SEK for 1998, 1999 og 2000. Området er endnu mere forsømt i Danmark, hvilket taler for et betydeligt højere beløb. Hvor mange penge, samfundet vil bruge på dette emne, er i høj grad et politisk spørgsmål. Beløbet skal imidlertid sættes i forhold til udgifterne ved at undersøge en enkelt sag. Hvad er omkostningerne ved efterforskning i blot én af de større sager, f.eks. sagen om Nordisk Fjer, for ikke at nævne omkostningerne ved selskabstømmeropgøret? Det er klart, at en forskning, som skal have langt større bredde, vil være særdeles bekostelig. Fordelen ved at anvende midler til relevant forskning vil imidlertid være, at forskningen vil kunne kaste lys over kriminelle metoder og disses udbredelse og vil

kunne bidrage til fremme af bedre og mere effektiv lovregulering og efterforskning, hvorved samfundet på længere sigt vil kunne målrette sin indsats mod den økonomiske kriminalitet.

Som det fremgår af rekrutteringsafsnittet, er problemet ikke blot økonomisk, men også i høj grad, om myndighederne vil afgive personelle ressourcer. Skal man ved blot ét universitet skabe noget, der ligner et miljø for forskning i økonomisk kriminalitet, må påregnes udgifter på mindst 3 mio. kr.

Udvalget skal derfor fremhæve, at der er behov for en kombination af økonomiske og menneskelige ressourcer, hvis der ønskes forskning i økonomisk kriminalitet her i landet, lige som de relevante offentlige myndigheder må være åbne for et samarbejde med forskere.

De påkrævede økonomiske midler kunne tænkes fordelt gennem Justitsministeriets Forskningspolitiske Udvalg eller gennem Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Fordelingsmåden kunne være en kombination af midler øremærket til bestemte projekter og midler til rådighed for ansøgninger inden for området økonomisk kriminalitet.

Udvalget har overvejet, hvorledes man organisatorisk kunne forestille sig forskningen i økonomisk kriminalitet fremmet.

- 1) Under hensyn til at en ikke uvæsentlig del af de relevante data til brug for de enkelte emner findes hos eller bedst kan fremskaffes gennem politi og anklagemyndighed, kunne man forestille sig oprettelse af én eller flere forskningsstillinger inden for anklagemyndigheden. Denne model har imidlertid flere ulemper. For det første vil en sådan stilling ikke indebære inspiration fra og vekselvirkning med et videnskabeligt miljø. Dette udelukker ikke i sig selv forskning på et højt niveau, men forudsætter bl.a. at den pågældende forsker i forvejen er videnskabeligt skolet og trænet. Da det i øvrigt er forudset, at en styrkelse af de personelle ressourcer realistisk set kun kan ske gennem anvendelse af yngre kræfter – nye kandidater eller kandidater med nogle få års erfaring – bliver fraværet af et videnskabeligt miljø et påtrængende problem. For det andet kan det være vanskeligt for en person ansat i – og eventuelt med erfaring fra – anklagemyndigheden at opnå en tilstrækkelig grad af objektivitet og uafhængighed fra en “anklagerrolle” gennem en sådan ansættelse, og for det tredje vil

og for det tredje vil undersøgelser foretaget af en person under en sådan ansættelse i omverdenens øjne fremstå som værende mindre uafhængige. De samme fordele og ulemper ville være til stede ved oprettelse af en stilling ikke blot i anklagemyndighedens regi, men også i andre offentlige myndigheders regi, f.eks. Told & Skats.

- 2) Man kunne forestille sig et center for økonomisk kriminalitet under et eller flere af de eksisterende universiteter. Med oprettelsen af et sådant center ville man kunne sikre, at forskningen udelukkende ville vedrøre økonomisk kriminalitet, og man ville kunne sikre såvel uafhængighed som et videnskabeligt miljø. Endvidere ville man i kortere eller længere tid kunne knytte udenlandske gæsteforskere til sig. På længere sigt ville en sådan centerdannelse formentlig kunne være attraktiv, men den støder i første omgang på to forhindringer. For det første er det relativt bekosteligt at oprette et vel fungerende center, og for det andet ville en sådan centerdannelse forudsætte, at der tilknyttedes seniorforskere, som for Danmarks vedkommende kun ville kunne skaffes ved at "dræne" de eksisterende – i forvejen meget små – strafferetlige og kriminologiske miljøer ved universiteterne.
- 3) Man kunne endelig forestille sig, at området i første omgang blev styrket gennem oprettelse af stillinger/stipendier ved de eksisterende miljøer på universiteterne. Derved ville man ikke blot kunne sikre det enkelte projekts kvalitet, men også sikre den fornødne langsigtede styrkelse af forskningen inden for området. Det ville samtidig være den smidigste og billigste måde at igangsætte den påkrævede forskning, ligesom det ikke forudsætter en udtyndning af de eksisterende universitetsmiljøer. Som ved en centerdannelse ville man kunne tiltrække udenlandske forskere for kortere eller længere tid, ligesom man ville kunne forestille sig "rotationsordninger" med f.eks. anklagemyndigheden. For at undgå den fra Sverige i kapitel 3 omtalte effekt af øremærkede bevillinger, nemlig at den anvendelsesorienterede forskning øges i den periode, hvor det særlige projekt løber, for derefter at "synke ned" på det oprindelige niveau, og for at skabe mulighed for grundforskning også inden for dette område, må det samtidig anbefales, at der afsættes nogle tidsmæssigt udstrakte rammebevillinger til anvendelse ved forskningsmiljøerne på de institutioner, hvor der foregår relevant forskning.

Det er udvalgets opfattelse, at modellen under punkt 3) er den, der hurtigst og mest effektivt ville kunne igangsætte den fornødne forskning inden for økonomisk kriminalitet. Det kan herudover overvejes på længere sigt at etablere et egentligt center, men i første række forudsætter udvalget, at der gennem samarbejde mellem de relevante universiteter vil kunne skabes et uformelt netværk inden for området.

For at fremme den ovenfor omtalte ressourceudveksling mellem især anklagemyndigheden og universiteterne bør der snarest tages initiativ til aftaler om rammerne herfor.

Bøger og artikler vedrørende økonomisk kriminalitet i vid forstand,
1980-2000

1. Erhvervslivets kriminalitet

Karin Cornils & Vagn Greve: Rechtliche Initiativen gegen organisierte Kriminalität in Dänemark, Kriminalistisk Skriftserie nr. 6, Københavns Universitet, 1999.

Vagn Greve: Edb-strafferet, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2. udg., 1986.

Vagn Greve: Kriminalitet i Erhvervslivet, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1989.

Vagn Greve: Erhvervsspionage – i strafferetlig belysning, FSRs årsskrift 1991, Skatteret/erhvervsret, FSRs Forlag, 1991, s. 79-132.

Vagn Greve: Hvidvaskning, i Jura På Mange måder, Festskrift til Børge Dahl, GADs Forlag, 1994, s. 113 ff.

Vagn Greve & Lars Bo Langsted: Hovedlinier i Erhvervsstrafferetten, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 5. udgave, 2000.

Ulla Høg: EDB og EDB-kriminalitet, Anklagemyndighedens Årsberetning 1981, s. 58-73.

Ulla Høg: EDB-kriminalitet, Anklagemyndighedens Årsberetning 1989, s. 40-56.

Ulla Høg: Edb-kriminaliteten og dens sikkerhedsaspekt, Revision & Regnskabsvæsen, 1991, nr. 1, s. 9 ff.

Jørgen Jepsen (red): Økonomisk Kriminalitet – en antologi, Informations Forlag, 1980.

Jørgen Jepsen: Umweltstrafrecht in den nordischen Ländern (Dänemark), i *Karin Cornils & Günter Heine* (Hrsg.): Umweltstrafrecht in den nordischen Ländern, i serien: Arbeiten zum Umweltrecht 10, Freiburg im Breisgau, 1994.

Flemming Kjær: Beskæring og andre styringsredskaber i sager om økonomisk kriminalitet, Anklagemyndighedens Årsberetning 1994, s. 37-51.

Karsten Bo Knudsen: Strafudmåling i miljøstraffesager, *Juristen*, 1997, s. 128 ff.

Sysette Vinding Kruse: Strafbar uagtsomhed hos virksomhedsledere, *Juristen*, 1981, s. 355 ff.

Sysette Vinding Kruse: Erhvervslivets kriminalitet, GADs Forlag, 1983 (doktorafhandling).

Lars Bo Langsted: Nye Love: Ændring af straffeloven og retsplejeloven (økonomisk kriminalitet), *Juristen*, 1987, s. 324 ff.

Lars Bo Langsted: Konkursrytteri, *Inspi* nr. 8, 1991, s. 3 ff.

Lars Bo Langsted: Revisor og økonomisk kriminalitet, *Revision & Regnskabsvæsen*, 1992, nr. 10, s. 27 ff.

Kasper Linkis & Søren Gade: Straffesager efter fiskerilovgivningen, *Anklagemyndighedens Årsberetning 1994*, s. 52-88.

Jens Madsen: Hvidvaskning af penge – Danmarks opfyldelse af FATFs rekommandationer, *Ugeskrift for Retsvæsen*, 1997 B, s. 70 ff.

Gorm Toftegaard Nielsen: Miljøstraffesager, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1989, nr. 3.

Gorm Toftegaard Nielsen: Retsvæsenets håndtering af miljøstraffesager, *Ugeskrift for Retsvæsen*, 1995 B, s. 265 ff.

Gorm Toftegaard Nielsen: Undersøgelse af behandling og sanktionsniveau i miljøstraffesager, *Arbejdsrapport nr. 77/1995* fra Miljøstyrelsen.

Gorm Toftegaard Nielsen: Medvirken i særlovsstrafferetten, *Ugeskrift for Retsvæsen*, 1996 B, s. 25 ff.

Gorm Toftegaard Nielsen: Dansk miljøstrafferet, i *Ellen Margrethe Basse*: Håndhævelse af miljølovgivning, *GadJura*, 1997.

Gorm Toftegaard Nielsen: Strafferet for kulier og for erhvervsliv – et modelforsøg, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1998, s. 342-351.

Jan Pedersen: Domme om særlig økonomisk kriminalitet, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1983, nr. 5.

Bernd Schünemann: Alternativ kontrol af økonomisk kriminalitet, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1988, nr. 4.

2. Berigelsesforbrydelser

Ib Henricson & Palle Eli Jensen: Socialbedrageri. Ugeskrift for Retsvæsen, 1988 B, s. 97.

Ulla Høg: Mandatsvig eller anden strafbar påvirkning af selskabsformuen – og kontrolhierarkiets tilknyttede ansvarsrisici, Revision & Regnskabsvæsen, 1990, nr. 6, s. 16 ff.

Dorthe Borggaard Kristoffersen: Betroelsesbegrebet og kravet om materiel formueforskydning, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 1998, nr. 1.

John Larsen: Berigelsesforsæt eller mangel på samme, Ugeskrift for Retsvæsen, 1996 B, s. 180 ff.

Finn Meilby & Ulla Høg: Mandatsvig, Juristen, 1985, s. 41 ff.

Gorm Toftegaard Nielsen: Skyldnersvig, Juristen, 1984, s. 113 ff.

Claus Jesper Nørøxe & Poul Arnbolm: De strafferetlige aspekter ved misbrug af betalingskort og af andre nyere former for betalings- og hævemidler, Anklagemyndighedens årsberetning 1990, s. 79 ff.

Elsebeth Rasmussen: Betalingskortets velsignelser, Juristen, 1987, s. 206 ff.

Jens Vedsted-Hansen: Socialbedragerisager, Ugeskrift for Retsvæsen, 1986 B, s. 329 ff.

3. Selskabsret mv.

Nis Jul Clausen: Børsret – Insiderhandel, 1992.

Nis Jul Clausen: Første dom om insiderhandel – rækkevidde og konsekvenser, Ugeskrift for Retsvæsen, 1995 B, s. 466 ff.

Nis Jul Clausen, Frank Pedersen & Frank Thinggaard: Valutasikring og insiderhandel – belyst juridisk, finansielt og regnskabsmæssigt, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1996.

Nis Jul Clausen & Lars Schjødt, Insiderhandel – en status, Ugeskrift for Retsvæsen, 1999 B, s. 207 ff.

Sysette Vinding Kruse: Om strafansvar for juridiske personer, Ugeskrift for Retsvæsen, 1988 B, s. 270 ff.

Lars Bo Langsted: Selskabets organisation og ledelsens strafansvar, i *Paul Kriiger Andersen* (red.): Selskabers organisation – Nye tendenser i skandinavisk selskabsret (2), Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1997.

Jens Madsen: Kursmanipulation, Ugeskrift for Retsvæsen, 2000 B, s. 569 ff.

David Moalem: Insiderpersonkredsen – Sondringen mellem primære og sekundære insidere, Juristen, 1999, s. 103 ff.

Gorm Toftegaard Nielsen: Selskabers strafansvar – diskriminationen af de små. Ugeskrift for Retsvæsen, 1988 B, s. 185 ff.

Gorm Toftegaard Nielsen: Selskabers strafansvar i erhvervsstrafferetten, i Den urett som ikke rammer deg selv, Festskrift til Anders Bratholm, Universitetsforlaget, Oslo, 1990, s. 87-97.

Erik Werlauff & Per Schaumburg-Müller: Insider trading i retlig belysning, Ugeskrift for Retsvæsen, 1988 B, s. 73 ff.

Erik Werlauff & Per Schaumburg-Müller: Europæisk insiderret, Ugeskrift for Retsvæsen, 1988 B, s. 329 ff.

Erik Werlauff: Selskabsmasken, GADs Forlag, 1991 (doktordisputats om ansvarsgennembrud).

Erik Werlauff: God selskabsskik (I) og (II), Revision & Regnskabsvæsen, 1997, nr. 6 og 7.

Erik Werlauff: God selskabsskik – imødegåelse af misbrug af selskabsretlige beføjelser, i Festskrift til Birger Stuevold Lassen, Universitetet i Oslo, 1997.

4. Internationalt relateret

Thomas Elholm: Det standhaftige strafansvar – et eksempel på EU-rettens påvirkning af dansk strafferet. Kriminalistisk Årbog 1998. Udgivet af Det Retsvidenskabelige Institut D, Københavns Universitet, 1999.

Thomas Elholm: Fusk, svig og svindel med EU-støtte. Kriminalistisk Årbog 1999. Udgivet af Det Retsvidenskabelige Institut D, Københavns Universitet, 2000.

Vagn Greve: Træk af den danske strafferet i EF-perspektiv 1 – ansvarslærens almindelige del, Foreløbig udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1993.

Nick Hækkerup: Kontrol og sanktioner i EF-retten – bekæmpelse af uregelmæssigheder overfor EF's budget, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1998.

Søren Klem: Kronik fra UCLAF – Kommissionens afdeling for bedrageribekæmpelse, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 1996, nr. 4.

Solveig Faurholdt Pedersen, Thomas Elholm & Lars Kolzø: EU-rettens påvirkning af dansk strafferet, Juristen, 1998, s. 205 ff.

5. Skatter og afgifter

Michael Juul Eriksen: Retsplejeloven og Skattekontrolloven, Juristen, 1999, s. 14 ff.

Nils Hansen: Selskabsansvar i skattestrafferetten, Ugeskrift for Retsvæsen, 1987 B, s. 31 ff.

Ulla Høg: EF-kriminalitet, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 1986, s. 208.

Gunnar Viby Mogensén: Forskning i den sorte sektor i Danmark 1980-92, Rockwool Fondens Forskningsenhed, arbejdsnotat nr. 6, 1994.

Gorm Toftegaard Nielsen: Er det strafbart at få lavet sort arbejde? Ugeskrift for Retsvæsen, 1998 B, s. 336 ff.

Jan Pedersen: Momsstrafferet, Juristen, 1983, s. 305 ff.

Jan Pedersen: Skattesvig af særlig grov karakter, Ugeskrift for Retsvæsen, 1984 B, s. 30 ff.

Jan Pedersen: De subjektive betingelser for skattesvig, Ugeskrift for Retsvæsen, 1985 B, s. 217 ff.

Jan Pedersen: Nogle bemærkninger om selskabsansvaret i skattestrafferetten, Ugeskrift for Retsvæsen, 1987 B, s. 200 ff.

Jan Pedersen: Skatteudnyttelse, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1989.

Jan Pedersen: Skatte & Afgiftsstrafferet, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1996.

Frank Høgholm Pedersen: Skatteaversion, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2000.

Søren Pedersen: Skyggeøkonomien i Vesteuropa. Målinger og resultater for udvalgte lande. Rockwool Fondens Forskningsenhed, arbejdsnotat nr. 11, 1997.

Torben Byskov Petersen: Selskabstømning, Ugeskrift for Retsvæsen, 1996 B, s. 335 ff.

Peter Rørdam: Forsæt til skatteunddragelse efter skattekontrollovens § 16, stk. 3, Ugeskrift for Retsvæsen, 1995 B, s. 135 ff.

Peter Rørdam: Skattekontrollovens § 16, stk. 2, Ugeskrift for Retsvæsen, 1996 B, s. 269 ff.

Statsadvokaten for selskabstømmerkriminalitet: Selskabstømning – straffesagerne mod køberne – en status, Tidsskrift for Skatter og Afgifter, 1999, s. 805 ff.

Ole Stigel: Nogle problemstillinger vedrørende behandlingen af skattekontrolløvsager, Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-99, bd. 1, s. 78 ff.

Poul G. Sørensen: Selskabstømning, GadJura, 1997.

Finn Thomsen: Skattepligt – skatteflugt – skattesnyd, Ugeskrift for Retsvæsen, 1982 B, s. 229 ff.

Søren Vilhelmsen, Birthe Holm & J. Spangsberg Poulsen: Valget mellem frihedsstraf og bødestraf i sager om overtrædelse af fiskallovgivningen, Anklagemyndighedens årsberetning 1983, s. 27 ff.

Søren Vilhelmsen & Nils Hansen: Frihedsstraf og kompetence i skattestrafferetten, Juristen, 1989, 179 ff.

Erik Werlauff: Trust, Anstalt and Foundation – a comparison, European Taxation, 1997, s. 143 ff.

Erik Werlauff: Taxation of Foundations, European Taxation, 1997, s. 159 ff.

Den overordnede anklagemyndigheds virksomhed i 1998-99 – selskabstømmersager, Anklagemyndighedens årsberetning 1998-99, s. 12 ff.

6. Andet med tilknytning til økonomisk kriminalitet

Mads Bryde Andersen, Overvågning af medarbejdernes Internet-kommunikation, Jørn Vestergaard & Flemming Balvig (red.): “Med lov”, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1998, s. 53 ff.

Jørgen Goul Andersen: Borgerne og Lovene, Rockwool Fondens Forskningsenhed & Aarhus Universitetsforlag, 1998.

Poul Arnbolm & Karen-Inger Bast: Straffesager med oplysning om angribelige dispositioner fra advokaters side, Anklagemyndighedens Årsberetning 1992, s. 7 ff.

Torben Feddersen & Karsten Hjorth: Revisorers strafansvar for medvirken til klienters strafbare forhold, Anklagemyndighedens årsberetning 1986, s. 24 ff.

Karen-Inger Bast & Jesper Hjortenberg: Rettighedsfortabelse – frakendelse og nægtelse, Anklagemyndighedens Årsberetning 1994, s. 89-207.

Peter Garde: EDB og de straffeprocessuelle tvangsindgreb, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 1993, nr. 2.

Peter Garde: Erfaringer ved håndtering af Kronebanksagen, i *Peter Garde Ariadnetråde gennem retssalens labyrint*, 1998, s. 50 ff. (også bragt i *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1990).

Peter Garde & Ulla Høg: Skriftlig forelæggelse og procedure i praksis, *Juristen*, 1991, s. 301 ff.

C. J. Kjærsgaard: Rettighedsfrakendelse i interprovinsialretlig belysning, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1985, nr. 5.

Lars Bo Langsted: Revisor – duksedreng eller tugthuskandidat, *FSRs Årsskrift 1990*, FSRs Forlag, 1990, s. 145 ff.

Lars Bo Langsted, Paul Krüger Andersen & Mogens Christensen: Revisoransvar, 4. udgave, FSRs Forlag, 1997.

Sysette Vinding Kruse: Revisoransvar, 4. udgave, FSRs Forlag, 1997.

Birgitte Vestberg: Den sære lovgivning, *Ugeskrift for Retsvæsen*, 1995 B, s. 309 ff.

George Wenning: Eksisterer bankhemmeligheden, *Ugeskrift for Retsvæsen*, 1996 B, s. 49 ff.

7. Betænkninger mv.

Betænkning nr. 932/1981 – om straffebestemmelser i skatte-, afgifts- og tilskudslovgivningen.

Betænkning nr. 977/1982 – om behandlingen af skattestraffesager, der afgøres administrativt.

Betænkning nr. 1032/1985 – om datakriminalitet.

Betænkning nr. 1066/1986 – om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet.

Betænkning nr. 1194/1990 – om anklagemyndighedens struktur.

Betænkning nr. 1216/1991 – om insiderhandel.

Betænkning nr. 1254/1993 – om revisorlovgivningen.

Betænkning nr. 1289/1995 – om juridiske personers bødeansvar.

Betænkning nr. 1371/1999 – om udviklingen i lovgivningen og kriminaliteten samt hæleri og anden efterfølgende medvirken (delbetænkning I).

Betænkning nr. 1377/1999 – om børnepornografi og IT efterforskning (delbetænkning II).

Betænkning nr. 1379/1999 – om rådgiveres rolle ved bekæmpelse af økonomisk kriminalitet (delbetænkning III).

Betænkning nr. 1388/2000 – om transaktioner mellem nærtstående parter (delbetænkning IV).

Anklagemyndighedens Årsberetning 1997 (navnlig s. 23-34 om “Selskabstømmersager”).

Rapport fra Koordineringsudvalget om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet mod det offentlige, april 1999 (udsendt af Skatteministeriet).